

**Департамент гуманітарної політики
Вінницької обласної державної адміністрації
Управління культури та креативних індустрій
Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва**

ЗНАМЕННІ І ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ВІННИЧЧИНИ 2022 РОКУ

Хронологічний довідник

Вінниця, 2021

УДК 050.9(477.44)

З 72

Відповідальна за випуск Л. Б. Сенік,
директор Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва

Знаменні і пам'ятні дати Вінниччини 2022 року : хронол. довід. / Департамент гуманітар. політики Вінниц. облдержадмін., Упр. культури та креатив. індустрій, Вінниц. ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва ; уклад. О. Ю. Антонюк ; ред. С. В. Лавренюк ; відп. за вип. Л. Б. Сенік. – Вінниця, 2021.

У хронологічному довіднику вміщено довідкові матеріали до ювілейних дат Вінниччини 2022 року.

Традиційне щорічне видання розраховане на різні категорії споживачів краєзнавчої інформації, які зацікавлені у вивченні та поширенні краєзнавчих знань.

Від укладача

Шановні користувачі! Пропонуємо вам черговий випуск щорічного хронологічного довідника «Знаменні і пам'ятні дати Вінниччини 2022 року», котрий видає Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва з 1962 р. Електронна версія видання представлена на вебсайті бібліотеки з 2000 р. Його мета – надати довідковий матеріал про визначні події історії, суспільно-політичного, громадського та культурного життя області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, життя і діяльність яких пов'язані з Вінниччиною, інформацію про непересічні досягнення наших земляків як за межами області, так і України.

Дати в хронологічному довіднику подано за новим стилем. Якщо в джерелах траплялися розбіжності, перевага надавалася інформації з фундаментальних енциклопедично-довідкових видань. Неточності можливі в датуванні подій, що відбувалися до лютого 1918 р., оскільки джерела не завжди розрізняють старий і новий стилі.

Видання відкриває хронологічний перелік знаменних і пам'ятних подій у житті нашого краю, точна дата яких не завжди чітко встановлена. Далі подано перелік дат за місяцями й числами. До кожної дати додається анотація, у якій стисло викладається зміст події, біографічні відомості про ювілярів у краєзнавчому аспекті. У складанні хронологічного списку дат частково використано матеріали календарів знаменних і пам'ятних дат районів, поданих бібліотеками області, бібліотеками закладів вищої освіти Вінниці.

У зв'язку із введенням в інформаційний обіг значної кількості нововиявлених персоналій видатних земляків, які включено в довідник, та обмежений формат видання, з 2018 року посібник містить лише короткі персональні та фактографічні довідки. На жаль, в окремих випадках не вдалося повністю віднайти фактографічні дані, тому в деяких довідках вони відсутні.

Назви районів, міст, населених пунктів Вінницької області внесені з урахуванням Постанови Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» (№ 807-ІХ від 17.07.2020 р.).

Прізвища видатних постатей Вінницького краю, вшанування яких в області відбувається щорічно, виділені курсивом. Хронологічний довідник доповнює іменний покажчик, де вказані в дужках подія або місяць, у яких подана інформація про ювіляра 2022 р.

Під час підготовки видання укладачі керувалися Указом Президента України «Про впорядкування відзначення пам'ятних дат і ювілеїв» (Із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 70/99 від 27.01.99).

Хронологічний довідник не претендує на всебічність висвітлення окремих подій, життя та діяльності осіб, які внесені в перелік дат видання.

Видання розраховане на представників державної влади й місцевого самоврядування, працівників культурно-освітніх установ, науковців, викладачів, краєзнавців, журналістів, студентів, учнів та всіх, хто цікавиться краєзнавством, для відзначення визначних дат, пов'язаних з історією та культурою Вінниччини.

Радимо бібліотечним працівникам, які популяризують краєзнавчу літературу, використовувати довідник для підготовки до відзначення ювілейних і пам'ятних дат краю, поповнення краєзнавчого довідково-бібліографічного апарату, організації книжкових виставок, переглядів літератури, проведення творчих акцій.

Більш широку інформацію про ювілейні дати Вінниччини можна отримати у відділі краєзнавства, де до ваших послуг – традиційний зведений краєзнавчий каталог, картотеки, краєзнавчі електронні бази даних: «Література про Вінницьку область», «Персоналії», «Календар», «Козацтво», «Голодомор», «АТО – Вінничани – учасники Революції Гідності та ООС (АТО)», «Шевченко і Вінниччина», «Стус», «Бібліотека», «Лядівський монастир», «Коцюбинський і Вінниччина», «Грушевський і Вінниччина», «М. Леонтович та

Вінниччина» та ін., фонд краєзнавчої літератури, універсальних довідково-бібліографічних видань, мережа «Інтернет» тощо.

З переліком знаменних і пам'ятних дат світового та державного значення, українських професійних та великих народно-релігійних свят на 2022 р. можна ознайомитися на сайті Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого, а також у відділі наукової інформації та бібліографії (тел.: (0432) 67-03-25).

Для подальшого поліпшення видання просимо надсилати його укладачам свої зауваження та пропозиції. Запрошуємо державні установи, підприємства, культурно-освітні заклади, ЗМІ, громадські організації, науковців, краєзнавців до співпраці щодо виявлення й надання інформації про знаменні та пам'ятні дати краю для вміщення їх до хронологічного довідника наступних років, що значно розширить його інформаційний потенціал. Ми будемо вам вдячні.

Висловлюємо щиро подяку всім, хто надав інформацію до хронологічного довідника «Знаменні і пам'ятні дати Вінниччини 2022 року».

Наша адреса:

21050, Вінниця, вул. Соборна, 73
Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва
Відділ краєзнавства
Тел.: (0432) 67-34-55

**2022 рік на Вінниччині проголошено роком Вінницької області
(Рішення Вінницької обласної Ради
«Про оголошення 2022 року роком Вінницької області»
від 29.10.2021 № 245)**

2022 року виповнюється:

660 років (1362) з часу появи першої писемної згадки про м. Ладижин Тростянецького р-ну (нині Гайсинського р-ну), м. Хмільник, с. Брацлав, смт Немирівського р-ну (нині Вінницького р-ну).

630 років (1392) відтоді, як зафіксована перша писемна згадка про с. Чернівці, нині смт Могилів-Подільського р-ну.

590 років тому (1432) Західне Поділля ввійшло до складу Польщі.

590 років (1432) з часу появи в джерелах першої писемної згадки про села Копистирин і Мурафа Шаргородського р-ну (нині Жмеринського р-ну).

570 років (1452) з часу заснування с. Долиняни Мурованокуриловецького р-ну (тепер Могилів-Подільського р-ну).

530 років (1492) з часу появи першої писемної згадки про с. Мізаків Калинівського р-ну (нині Хмільницького р-ну).

530 років (1492) виповнюється Українському козацтву, одним з ареалів якого було Поділля.

510 років (1512) відтоді, як князь К. І. Острозький, на той час брацлавський та вінницький староста, у Вінниці на Замковій горі спорудив замок. Був спалений 1580 р. і більше не відбудовувався. Нині це археологічна пам'ятка неподалік Староміського мосту.

475 років (1547) відтоді, як зафіксована перша писемна згадка про с. Джурин, нині Жмеринського р-ну.

470 років відтоді, як у королівському привілеї 1552 р. з'явилася перша писемна згадка про надання с. Уланів (нині Хмільницького р-ну) магдебурзького права.

420 років (1602) з часу появи в писемних джерелах перших згадок про села Котюжинці, Нова Гребля, Польова Лисіївка, Лісова Лисіївка Хмільницького р-ну, вперше засвідчено топонім «Липовець» (поряд з Айсином).

415 років (1607) відтоді, як зафіксована перша письмова згадка про м. Тульчин.

415 років (1607) з часу заснування домініканського монастиря в м. Бар, нині Жмеринського р-ну.

410 років (1612) з часу створення в м. Вінниця єзуїтської резиденції та школи.

410 років (1612) відтоді, як у джерелах виявлено першу писемну згадку про с. Балабанівка, нині Вінницького р-ну.

400 років (1622) з часу появи першої писемної згадки про с. Журавлівка, нині Тульчинського р-ну.

400 років (1622) з часу відкриття францисканського кляштору в м. Бар.

350 років (1672) відтоді, як за Бучацьким трактатом армія султана Магомета IV заволоділа Поділлям. Брацлавщину султан віддав своєму союзнику П. Дорошенку.

320 років тому (1702) вибухнуло народне антифеодальне повстання під проводом С. Палія, С. Самуся, А. Абазина і З. Іскри (тривало до 1704 р.).

320 років (1702) з часу завершення будівництва дерев'яного триверхого храму Покрови Пресвятої Богородиці в с. Лозова, нині Жмеринського р-ну.

310 років (1712) відтоді, як зафіксована перша писемна згадка про с. Бродецьке, нині Хмільницького р-ну.

300 років (1722) з часу, коли в джерелах з'явилася перша писемна згадка про села Сокілець, Мончинці, нині Хмільницького р-ну.

290 років (1732) з часу побудови Свято-Михайлівського храму в с. Митинці Хмільницького р-ну.

285 років тому народився **Ян (Йоахім) Прагтль (Прахтль)** (1737, м. Відень – 1799, м. Браїлів, нині смт Жмерин. р-ну), український художник-монументаліст австрійського походження, автор розписів у багатьох костьолах Поділля.

280 років (1742) з часу появи в писемних джерелах першої згадки про с. Стрільники Жмеринського р-ну.

275 років тому (1747) в м. Бар був збудований Свято-Успенський храм.

275 років тому (1747) в джерелах з'явилася перша писемна згадка про с. Любомирка, нині Гайсинського р-ну.

270 років (1752) відтоді, як коштом воєводи київського та краківського князя Любомирського засновано Чечельницький костьол.

270 років тому (1752) було збудовано храм Чуда Архістратиґа Михаїла у Вороновиці, нині смт Вінницького р-ну.

260 років (1762) відтоді, як зафіксована перша писемна згадка про с. Безіменне, нині Хмільницького р-ну.

255 років (1767) з часу створення пам'ятки сакральної архітектури – Свято-Успенської церкви в с. Марківка Тульчинського р-ну.

250 років від дня народження **Нахмана Брацлавського** (1772–1810), засновника брацлавського (бресловського) хасидизму, автора притч і казок. У 1802–1810 рр. жив у м. Брацлав, нині смт Тульчинського р-ну.

240 років тому (1782) в описі Вінницького староства вперше з'явилася згадка про слободу Тяжилів, що нині в межах м. Вінниця.

240 років (1782) з часу побудови палацу Потоцьких у Тульчині.

225 років (1797) з часу заснування с. Горишківка, нині Тульчинського р-ну.

225 років (1797) з часу кириличного видання «Часослова» церковнослов'янською мовою в Могилів-Подільській друкарні М. Стрільбицького. Воно увійшло до всіх переліків стародруків України та Росії.

210 років (1812) відтоді, як на пожертви офіцерів 28-го егерського полку в Літині було відкрито першу школу, де навчалося 15 хлопчиків та 2 дівчинки.

210 років тому (1812) відбулася Вітчизняна франко-російська війна, яка залишила значний слід в історії Подільського краю.

200 років (1822) з часу побудови в Липовці костюлу.

190 років (1832) з часу відкриття Вінницької (російської) гімназії (1847 р. переведено до м. Біла Церква).

180 років (1842) храму Різдва Пресвятої Богородиці, побудованому в с. Пасинки Жмеринського р-ну.

180 років (1842) з часу заснування Мурованокуриловецького цукрового заводу. Нині не існує.

175 років тому (1847) був побудований храм Успіння Пресвятої Богородиці у смт Стрижавка Вінницького р-ну.

175 років (1847) з часу відкриття школи в с. Попівка – найдавнішої на Липовеччині.

175 років тому (1847) Ференц Ліст, угорський композитор, педагог і диригент, відвідав с. Воронівці (перебував у маєтку княгині Кароліни Іванівської-Вітгенштейн), нині Хмільницького р-ну. Виступав з концертами в містах Немирів, Тульчин, Бердичів.

170 років від дня народження **Менахема-Нахума Літинського** (1852, Вінниця – 1900), єврейського поета, прозаїка, драматурга, фольклориста, історика.

170 років від дня народження **Гната Денисовича Галицького** (1852, с. Чемериси Волоські, нині с. Журавлівка Жмерин. р-ну – ?), українського і польського віолончеліста, композитора, педагога.

170 років від дня народження **Чеслава Гермогеновича Неймана** (1852–1906), українського й польського історика, юриста, фольклориста, етнографа. Тривалий час жив у Вінниці, працював присяжним повіреним.

160 років (1862) з часу відкриття шкіл у селах Зозівці, Козинці, нині Вінницького р-ну; церковноприходських шкіл у селах Пагурці, Зозулинці, Пустовіти, Думенки, Сулківка, Торчин Хмільницького р-ну, селах Четвертинівка, Дяківка Гайсинського р-ну, села Івашківці Жмеринського р-ну.

150 років (1872) відтоді, як у Хмільнику побудована Свято-Троїцька церква. Входить до переліку семи чудес м. Хмільник.

150 років (1872) з часу відкриття церковноприходських шкіл грамоти в селах Філіопіль, Петриківці Хмільницького р-ну.

150 років (1872) з часу заснування Немирівського спиртового заводу, Немирівського цукрового заводу (ліквідований у 2007 р.).

140 років (1882) з часу заснування журналу «Киевская старина», де вміщували численні публікації про Вінниччину (виходив до 1906 р.).

140 років (1882) відтоді, як у Шаргороді було відкрито однокласне народне училище, у якому навчалося 60 дітей; у с. Пеньківка Жмеринського району відкрито міністерське училище.

130 років тому (1892) вперше українською мовою була видана «Одіссея» Гомера в перекладі нашого земляка П. Ніщинського.

130 років (1892) з часу відкриття церковноприходських шкіл у селах Клітенка, Пагурці, Рибчинці, Сьомаки Хмільницького р-ну.

130 років тому (1892) завершено будівництво Жмеринської гілки Південно-Західної залізниці, що стало поштовхом до економічного піднесення Подільського краю.

125 років (1897) відтоді, як підприємець Г. Ф. Келер побудував чавуноливарний завод (тепер ПРАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод»).

125 років тому (1897) в Липовці було відкрито громадську бібліотеку з читальнею при ній (нині КЗ «Липовецька публічна бібліотека» Липовецької міської ради).

120 років (1902) відтоді, як у Вінниці розпочав роботу Народний дім, побудований за проектом архітектора Г. Артинова. Головною метою його діяльності стало просвітництво, в основному для молоді. Будівля Народного дому не збереглася.

120 років (1902) закладу «Загальноосвітня школа I-III ст. № 11 Вінницької міської ради».

120 років (1902) Вахнівській сільській лікарні, нині Вінницького р-ну.

120 років від дня народження **Костя (Костянтина Андрійовича) Довганя** (1902, за іншими даними – 1892, с. Жахнівка, нині Вінниц. р-ну – 13.07.1937, м. Київ), книгознавця, літературного критика, бібліографа. Репресований, реабілітований 1957 р.

110 років з часу відкриття (1912) в с. Комсомольське (нині с. Махнівка) Хмільницького р-ну костюлу Святого Йоана Непомуцена.

110 років (1912) з часу заснування в с. Росоша Вінницького р-ну паперової фабрики. Наразі ліквідована.

110 років (1912) з часу побудови земської лікарні у с. Нова Прилука Вінницького р-ну, нині вона в складі Турбівської міської лікарні.

110 років (1912) з часу побудови храму Святого великомученика Димитрія Солунського в с. Салинці Вінницького р-ну.

110 років (1912) з часу:

побудови за проєктом міського архітектора Г. Артинова першої у Вінниці шестиповерхової будівлі готелю «Савой» (нині готель «Савой-Вінниця»). Готель був обладнаний центральним водяним опаленням і електроліфтом;

відкриття у Вінниці першої лінії трамвайного сполучення центру та Замостя;

заснування у Вінниці взуттєвої фабрики «Яструб»;

відкриття у Вінниці учительського інституту, четвертого на той час у Київському навчальному окрузі й восьмого в Україні. Його першим директором призначено М. Д. Запольського.

110 років від дня народження **Рувима Яковича Лернера** (1912, м. Янів, нині с. Іванів Хмільниц. р-ну – 1972), єврейського мовознавця, фольклориста.

100 років (1922) відтоді, як у Вінниці розпочато створення Подільського губернського історичного архіву для зберігання дореволюційних архівних документів. З його заснування бере початок історія сучасного Державного архіву Вінницької області.

100 років (1922) відтоді, як у маєтку колишніх панів Сабанських у с. Верхівка Гайсинського р-ну була організована агропромшкола. Після кількох реорганізацій навчальний заклад з 2009 р. має назву – Верхівський коледж Вінницького національного аграрного університету.

100 років (1922) відтоді, як у с. Дашківці Вінницького р-ну було організовано товариство спільного обробітку землі.

100 років (1922) з часу заснування в м. Вінниця протитуберкульозного диспансеру.

100 років (1922) відтоді, як у Тиврові було відкрито перший в області сільський кінотеатр.

100 років від дня народження **Андрія Дмитровича Ковбасюка** (1922, с. Кам'янка, нині в межах смт Липовець – 1959), **Миколи Васильовича Савчука** (1922, с. Ялтушків Жмерин. р-ну), повних кавалерів ордена Слави.

90 років (1932) з початку Голодомору 1932–1933 рр. На Поділлі (сучасні Вінницька та Хмельницька області) від голоду загинуло від 781 тис. 574 чол. до 1 млн 127 тис. 761 чол. Архівні джерела містять суперечливу інформацію. Населення Поділля до Голодомору становило 4 млн 726 тис. 400 чол. Якщо ж брати до уваги й сім районів, які відійшли в жовтні 1932 р. від Вінницької області до Київської (в 1937 р. чотири з них знову увійшли до складу Вінницької області), кількість жертв Голодомору серед подолян буде ще більшою.

90 років (1932) з часу заснування Чечельницького молочного заводу (нині ТОВ «Чечельницький молочний завод»).

75 років (1947) відколи було відкрито Народний музей О. В. Суворова в с. Тиманівка Тульчинського р-ну.

75 років (1947) з часу відкриття Чечельницької районної бібліотеки, нині структурний підрозділ КЗ «Центр культури і дозвілля Чечельницької селищної ради»; Могилів-Подільської районної бібліотеки (нині Могилів-Подільська міська публічна бібліотека № 2).

75 років тому (1947) була випущена перша продукція Вінницького інструментального заводу.

75 років (1947) з часу відкриття Жмеринського будинку-інвалідів (нині Жмеринський психоневрологічний будинок-інтернат).

70 років (1952) відтоді, як засновано Вінницьку міську бібліотеку для дітей та юнацтва № 4 (нині Центральна бібліотека для дітей та юнацтва ЗК «Вінницька міська централізована бібліотечна система»).

70 років (1952) з часу відкриття закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ст. № 26 Вінницької міської ради».

65 років (1957) відтоді, як вийшов перший випуск універсального бібліографічного покажчика «Література про Вінницьку область» – щорічного видання Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. З 2003 р. – електронна база даних (ЕБД) з однойменною назвою.

65 років тому (1957) засновано Вінницький кооперативний технікум (тепер Вінницький кооперативний інститут).

60 років (1962) з часу виходу у світ документальної повісті Івана Авксентійовича Безуглого «Тайны «Вервольфа».

60 років (1962) з початку забудови у Вінниці житлового масиву Вишенька.

60 років (1962) відтоді, як у с. Слобода-Яришівська Могилів-Подільського р-ну створено аматорський фольклорно-етнографічний ансамбль «Горлиця».

60 років (1962) з часу започаткування Вінницькою обласною бібліотекою ім. К. А. Тімірязєва (нині ОУНБ) видання «Календар пам'ятних дат по Вінницькій області». На сьогодні це – хронологічний довідник «Знаменні і пам'ятні дати Вінниччини ... року». Починаючи з 2021 р. – електронне видання.

60 років (1962) відтоді, як у с. Морозівка було відкрито пам'ятник 114 воїнам-односельчанам, які загинули на фронтах Другої світової війни; у с. Немерче – пам'ятник на вшанування 148 воїнів-односельчан, які віддали своє життя за Перемогу над фашизмом (Могилів-Подільський р-н).

60 років тому (1962) в м. Вінниця розпочато трансляції телевізійних програм.

50 років (1972) з часу відкриття Музею Героя Радянського Союзу В. В. Порики в с. Порик Хмільницького р-ну.

СІЧЕНЬ

1 100 років тому народився **Григорій Сергійович Чесак** (01.01.1922, с. Шура-Бондурівська Гайсин. р-ну – 11.09.1987, похований там само), Герой Радянського Союзу. Відзначився в боях за визволення Поділля.

- 75 років від дня народження **Ольги Павлівни Іваницької** (01.01.1947, с. Острівець Тернопіл. р-ну Тернопіл. обл.), історика, доктора історичних наук (1998), професора (2006). Нині – професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики історичного факультету ДонНУ (м. Вінниця).

- 75 років від дня народження **Миколи Яковича Завального** (01.01.1947, с. Крикливець Тульчин. р-ну), агронома-селекціонера, українського письменника, журналіста. Лауреат літературної премії ім. А. М'ястківського. Член НСЖУ (1999), НСПУ (2011).

2 80 років тому народився **Микола Павлович Йолтуховський** (02.01.1942, с. Йолтухи, тепер с. Явтухи Хмельниц. р-ну Хмельниц. обл. – 24.01.2020, м. Бар), педагог, краєзнавець, дослідник історії Барського району, почесний громадянин м. Бар (2007).

- 75 років від дня народження **Миколи Борисовича Копитчука** (02.01.1947, с. Стара Мурафа Жмерин. р-ну), фахівця в галузі інформатики, доктора технічних наук (2003), професора (2005), заслуженого діяча науки і техніки України (2006).

3 125 років від дня народження **Петра Михайловича Білецького** (03.01.1897, с. Лугова, нині Гайсин. р-ну – 31.10.1988, м. Ворошиловград, нині м. Луганськ), ученого-агронома, кандидата сільськогосподарських наук (1937), професора (1958).

4 70 років від дня народження **Володимира Анатолійовича Грузевича** (04.01.1952, м. Вінниця – 23.06.1999, там само), тренера (веслування на байдарках і каное), майстра спорту (1976), заслуженого тренера України (1994). Закінчив Вінницький педагогічний інститут (1980).

5 75 років від дня народження **Івана Микитовича Горбатюка** (05.01.1947, с. Дашківці Вінниц. р-ну), лікаря, кандидата медичних наук, доцента, головного фтизіатра Вінницької області, головного лікаря Вінницького обласного протитуберкульозного диспансеру (1990–2013), заслуженого лікаря України. Депутат Вінницької обласної Ради 3, 4, 6 скликань.

6 *День народження **Степана Васильовича Руданського** (06.01.1834, с. Хомутиці, нині Хмільниц. р-ну – 03.05.1873, м. Ялта), українського поета-класика, перекладача, фольклориста, громадського діяча. На Вінниччині щорічно проводяться заходи зі вшанування пам'яті нашого славетного земляка. Починаючи з 1981 р., на його батьківщині, в с. Хомутиці, проходить щорічне районне свято сатири і гумору. Обласне свято ім. С. Руданського проводиться раз на два роки. Один раз на 5 років у м. Калинівка відбувається Всеукраїнське літературно-мистецьке свято ім. С. Руданського. 1994 року засновано Всеукраїнську літературно-мистецьку премію його імені. З ініціативи відомого гумориста-сатирика А. Гарматюка в березні 1998 р. створено громадське творче об'єднання – Вінницький курінь гумористів ім. С. Руданського.*

- *День народження **Василя Семеновича Стуса** (06.01.1938, с. Рахнівка Гайсин. р-ну – 04.09.1985, с. Кучино Чусовського р-ну Перм. обл., РФ, перепохов.*

19.11.1989 в Києві), українського поета, прозаїка, критика та літературознавця, перекладача, правозахисника, лауреата Державної премії України ім. Тараса Шевченка (1991, посмертно), Героя України (2005, посмертно). Твори Стуса введено до шкільної програми української літератури. У с. Рахнівка йому відкрито меморіальну дошку й пам'ятник. З 1989 р. на Вінниччині в січні щорічно проводять Стусівські читання. На початку вересня вшанування пам'яті В. Стуса відбувається біля пам'ятника, встановленого на майдані його імені (2002, Вінниця). У 2012 р. засновано премію імені Василя Стуса «Патріот України». Його ім'я присвоєно Донецькому національному університету, який у зв'язку з подіями російсько-української війни на Сході України нині працює в м. Вінниця.

- 70 років від дня народження **Григорія Михайловича Заболотного** (06.01.1952, с. Кидрасівка Гайсин. р-ну), ученого-агронома, кандидата сільськогосподарських наук (1999), професора (2005), заслуженого працівника сільського господарства України (2000), державного, політичного діяча, голови Вінницької обласної Ради 5-го скликання. Народний депутат України 7, 8 скликань. Автор понад 30 науково-методичних праць, зокрема 1 підручника, 4 навчальних посібників, 3 авторських свідоцтв та 3 патентів.

9 75 років від дня народження **Вікторії Павлівни Єльцової** (09.01.1947, с. Петрашівка Могилів-Поділ. р-ну), української поетеси, журналістки. Очолювала редакцію ямпільського радіомовлення, була редактором газети «Ямпільські вісті». Член НСЖУ.

- 90 років від дня народження **Володимира Гдалевича Доліна** (09.01.1932, с. Торків Шпиків., нині Тульчин. р-ну – 25.02.2004, м. Київ), ентомолога, доктора біологічних наук, професора, члена-кореспондента НАНУ, лауреата Державної премії УРСР у галузі науки і техніки, премії ім. Д. Заболотного АН УРСР.

13 160 років (13.01.1862) з часу виходу першого номера щотижневого часопису «Подольские епархиальные ведомости», органу Подільської православної єпархії. За період свого існування (1862–1905) видання опублікувало значну кількість цінних краєзнавчих розвідок, які стали для дослідників важливим джерелом поділлязнавства.

- 60 років тому народився **Сергій Михайлович Свитко** (13.01.1962, с. Плебанівка Жмерин. р-ну), учений-агроном, кандидат сільськогосподарських наук (1992), громадський, політичний діяч, голова Вінницької обласної Ради (лют. 2014 – листоп. 2015).

14 140 років від дня народження **Івана Івановича Огієнка** (митрополита Іларіона) (14.01.1882 (за іншими джерелами – 15.01.), м. Брусилів, нині Житомир. р-ну Житомир. обл. – 29.03.1972, Вінніпег, Канада), українського вченого, митрополита УАПЦ (від 1944), політичного, громадського й церковного діяча, мовознавця, лексикографа, історика церкви, педагога. Перебував на Вінниччині у 1918–1920 рр.

- 85 років від дня народження **Євгена Пилиповича Гуцала** (14.01.1937, с. Старий Животів, нині с. Новоживотів Вінниц. р-ну – 04.07.1995, м. Київ), українського поета, прозаїка, публіциста, кінодраматурга, лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1985). Член СПУ (1962).

- 80 років від дня народження **Василя Мусійовича Коряка** (14.01.1942, с. Яри, нині с. Ковалівка Вінниц. р-ну – 29.02.2015, м. Вінниця), педагога, поета-гумориста,

лауреата Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. Степана Руданського (2000). Член НСПУ (2004).

• 75 років від дня народження **Людмили Михайлівни Мамикіної** (14.01.1947, м. Львів – 12.05.2021, м. Вінниця), артистки драми Вінницького обласного українського академічного музично-драматичного театру ім. М. К. Садовського (від 1984), заслуженої артистки Української УРСР (1981).

15 180 років від дня народження **Тита Гавриловича Гембицького** (15.01.1842, с. Люлинці, нині с. Вишнівка Вінниц. р-ну – 23.01.1908, м. Львів), українського та польського актора, режисера, історика театру, автора дослідження «Історія заснування і розвою русько-народного театру в Галичині» (1904).

• 80 років тому народився **Петро Васильович Щербань** (15.01.1942, с. Лукашівка Вінниц. р-ну – 21.01.2018, там само), поет-гуморист, член Вінницького куреня гумористів ім. Степана Руданського, лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. С. Руданського.

16 170 років від дня народження **Миколи Івановича Білінського (Білінського)** (16.01.1852, м. Вінниця – 1930-ті рр., м. Кам'янець-Подільський), українського історика, педагога, мовознавця, краєзнавця, бібліографа Поділля.

• 75 років тому народився **Анатолій Іванович Левицький** (16.01.1947, с. Безводне Могилів-Поділ. р-ну), культуролог, музикант, директор (1974–1997), генеральний директор (з 2008 р. і донині) Вінницької обласної філармонії ім. М. Д. Леонтовича, начальник управління культури і туризму облдержадміністрації (вересень 1997 – травень 2008), заслужений працівник культури України (1995), «Людина року – 2005». Кавалер ордена «За заслуги» III ступеня.

18 50 років тому (1972) на повну потужність запрацювала Ладижинська ТЕС, що розміщена на правому березі р. Південний Буг, поблизу м. Ладижин. З 1995 р. ЛТЕС входить до складу ВАТ «Західенерго». Нині ДТЕК Ладижинська ТЕС.

20 60 років від дня народження **Івана Мироновича Романюка** (20.01.1962, с. Микулинці Вінниц. р-ну), історика, доктора історичних наук (2006), професора (2006), завідувача кафедри історії України ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Член-кореспондент Української академії історичних наук (2000), відмінник освіти України (2019), член Наукового Товариства Тараса Шевченка (НТШ) (Вінницький осередок) (2020). Автор понад 430 наукових та навчально-методичних праць, серед яких – 7 монографій, 3 підручники для загальноосвітніх шкіл з грифом МОН України.

21 90 років від дня народження **Михайла Петровича Антонюка** (21.01.1932, с. Івонівці Вінниц. р-ну – 2009, м. Жмеринка), педагога, поета, краєзнавця. Відмінник освіти УРСР. Почесний член НСЖУ.

• 75 років від дня народження **Юлії Петрівни Бабак-Рябчинської** (21.01.1947, смт Піщанка – 13.01.1973, м. Поті, Грузія), української спортсменки-веслувальниці, заслуженого майстра спорту СРСР, дворазової чемпіонки Радянського Союзу (1971), чемпіонки світу (Белград, 1971), чемпіонки XX Олімпійських ігор у Мюнхені (1972) з веслування.

• 75 років від дня народження **Володимира Івановича Тимошенка** (21.01.1947, м. Ватутіне Звенигород. р-ну Черкас. обл.), артиста драми Вінницького обласного українського академічного музично-драматичного театру ім. М. К. Садовського (1970), заслуженого артиста України.

• 75 років від дня народження **Тетяни Іванівни Шпак** (21.01.1947, с. Бубнівка Гайсин. р-ну), народної майстрині в галузі гончарства, заслуженого майстра народної творчості України (2005), директора Музею-садиби братів Герасименків у с. Новоселівка Гайсинського району.

22 75 років від дня народження **Людмили Ростиславівни Кароєвої** (22.01.1947, м. Жмеринка – 19.05.2008, м. Вінниця), музеєзнавця, краєзнавця, директора Вінницького обласного краєзнавчого музею (1992–2008), заслуженого працівника культури України (2002).

24 225 років від дня народження **Тимотеуша Ліпінського** (24.01.1797, с. Деречин, нині смт, Гроднен. р-н, Білорусь – 07.09.1856, м. Варшава), польського історика, археолога, географа, нумізмата, професора, співавтора 3-томного дослідження «Старожитна Польща», у якому висвітлено історію Поділля та Брацлавщини за панування Речі Посполитої.

• 130 років від дня народження **Тетяни Омелянівни Кошиць** (24 (25).01.1892, с. Великий Хутір Вінниц. повіту Поділ. губернії – 26.03.1966, м. Вінніпег, Канада), співачки (сопрано), етнографа, диригента, музично-громадської діячки, педагога. Її життя пов'язане з Українською республіканською хоровою капелою (згодом Український національний хор) під керівництвом Олександра Кошиця.

• 120 років від дня народження **Григорія Петровича Савчука** (24.01.1902, с. Комарів Вінниц. р-ну – 20.02.1983, м. Москва, РФ), Героя Радянського Союзу. Учасник громадянської війни. Відзначився в битві за річку Дніпро.

26 150 років від дня народження **Григорія Парфеновича Гаєвського** (26.01.1872, м. Тульчин – 28.05.1933, м. Київ), українського режисера, художника, педагога, перекладача. Працював режисером київських театрів.

29 190 років від дня народження **Миколи Павловича Ігнат'єва** (29.01.1832, м. Санкт-Петербург – 03.07.1908, с. Круподеринці Бердичів. повіту Київ. губернії, нині Вінниц. р-ну), графа, російського дипломата, державного діяча. Протягом 1882–1908 рр. проживав у селі Круподеринці Вінницького району, де й похований.

• 75 років від дня народження **Файни Аврамівни Винокурової** (29.01.1947, м. Вінниця), ученого-історика, архівіста, краєзнавця, заступника директора Державного архіву Вінницької області з науково-методичної роботи, заслуженого працівника культури України (1999). Член НСЖУ (1999).

30 125 років від дня народження **Панаса Сильвестровича Карабіневича** (30.01.1897, с. Серебринці, нині Могилів-Поділ. р-ну – 15.05.1964, м. Чортків Тернопіл. обл.), антрепренера, актора, режисера, театрального діяча. Учасник Першої світової війни.

• 110 років тому народився **Петро Трохимович Плотянський** (30.01.1912, с. Стражгород Гайсин. р-ну – серпень 1997, м. Нальчик, Кабардино-Балкарія), Герой Радянського Союзу. Відзначився в боях за м. Новоросійськ у квітні 1943 р.

- 75 років від дня народження **Анатолія Михайловича Секретарьова** (30.01.1947, м. Рівне), педагога, математика, краєзнавця. Досліджує польські історичні джерела XVIII–XIX ст., історію м. Вінниця, перекази та легенди Поділля.

31 60 років від дня народження **Олени Василівни Зінько** (31.01.1962, м. Хмельницький), історика, кандидата історичних наук (1993 р.), доцента кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету, краєзнавця. З травня 2017 р. – заступник директора Інституту соціально-гуманітарних наук (ІнСГН) ВНТУ. Досліджує історію культури України, культуру Поділля.

- 60 років тому народився **Віктор Афанасійович Косаківський** (31.01.1962, смт Чечельник), учений-історик, кандидат історичних наук, етнограф, фольклорист, музеєзнавець, археолог, краєзнавець, народний майстер, доцент кафедри культури, методики навчання історії та спеціальних історичних дисциплін ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського. Член Національної спілки краєзнавців України, дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті.

ЛЮТИЙ

2 100 років тому народився **Павло Іванович Наніїв** (02.02.1922, с. Біла Могилів-Поділ. р-ну – 11.12.2001, м. Київ), український прозаїк, поет, член НСПУ (1997).

- 80 років тому народився **Михайло Дмитрович Байдюк** (02.02.1942, с. Гранів Гайсин. р-ну), культосвітній працівник, театральний діяч, директор Вінницького академічного обласного театру ляльок (ВАОТЛ), заслужений працівник культури України (2003).

- 80 років від дня народження **Василя Максимовича Мороза** (02.02.1942, с. Озеро Вінниц. р-ну), доцента (1977), доктора медичних наук (1984), професора (1986), заслуженого діяча науки та техніки України (1993), академіка Академії наук вищої школи України (1995), члена-кореспондента АМН України в галузі фізіології (2002), Героя України (2003), академіка АМН України (2010), ректора Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова.

- 70 років від дня народження **Миколи Пантелеймоновича Бондаря** (02.02.1952, с. Люлинці, нині Вінниц. р-ну), літературознавця, поета, кандидата філологічних наук (1984). Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки 2014 року за роботу в складі колективу з підготовки видання «Історія української культури» в п'яти томах (у дев'яти книгах).

6 70 років тому народився **Михайло Йосипович Бурбело** (06.02.1952, с. Жадани Вінниц. р-ну), фахівець у галузі електропостачання, доктор технічних наук (2005), професор (2006), професор кафедри електротехнічних систем електроспоживання та енергетичного менеджменту Вінницького національного технічного університету.

- 65 років від дня народження **Олександра Микитовича Дмитрука** (06.02.1957, с. Лука-Мелешківська Вінниц. р-ну), письменника, кіносценариста, краєзнавця, власного кореспондента Національної радіокомпанії України у Вінницькій області. Заслужений журналіст України. Активіст козацького руху за відродження духовної спадщини Українського козацтва, козак Вінницького козацького полку ім. І. Богуна.

8 200 років від дня народження **Опанаса Васильовича Марковича** (08.02.1822, с. Кулажинці, нині Лубен. р-ну Полтав. обл. – 01.09.1867, м. Чернігів), українського фольклориста, етнографа, музикознавця, громадського діяча. Діяльність пов'язана із Поділлям, зокрема з Немирівською гімназією.

11 215 років від дня народження **Наполеона Орди** (Наполеон Матеуш Тадеуш Орда) (11.02.1807, Іванівський р-н Берестейської обл., Білорусь – 26.04.1883, м. Варшава), білоруський і польський художник, літератор, композитор, музикант, який певний час перебував на Поділлі, зокрема на Вінниччині.

12 110 років тому (12.02.1912) Вінницька міська управа уклала угоду з російським товариством «Всеобщая компания электричества» на будівництво трамвайних шляхів у Вінниці.

- 100 років від дня народження **Федора Івановича Загороднюка** (12.02.1922, с. Гунча, нині Гайсин. р-ну – 13.03.2017, м. Херсон), живописця, графіка, заслуженого художника України, члена Спілки журналістів України (1965), Спілки художників України (1978).

- 90 років тому народився **Степан Павлович Колесник** (12.02.1932, с. Мончинці Хмельниц. р-ну), український публіцист, журналіст. Член СПУ (1969), СЖУ. Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка в галузі публіцистики та журналістики (1992), Літературної премії імені Михайла Стельмаха журналу «Вінницький край» (2014).

- 80 років від дня народження **Василя Володимировича Гальчевського** (12.02.1942, с. Іскриня Вінниц. р-ну – 28.02.2020, м. Вінниця), педагога, краєзнавця. Був на учительській роботі, працював у Хмельницькому районному відділі освіти. Голова Хмельницької міської організації товариства «Просвіта». Член НСКУ.

13 130 років від дня народження **Марії Іванівни Литвиненко-Вольгемут** (13.02.1892, м. Київ – 03.04.1966, там само), української співачки, педагога, народної артистки СРСР (1936). У 20-х рр. жила й працювала у Вінниці. Одна із засновників Харківського українського театру опери та балету (1925–1935).

- 80 років тому (13.02.1942) розпочалося примусове вивезення українського населення на роботу в гітлерівську Німеччину, зокрема з Вінниччини.

14 День народження **Марії Оксентіївни Руденко** (14.02.1915, с. Слобода-Яришівська, нині Могилів-Поділ. р-ну – 14.05.2003, там само), фольклористки, етнографа, краєзнавця, педагога, майстрині народного живопису та витинання. Передала в ІМФЕ АН України записи понад 1000 народних пісень, стільки ж прислів'їв і загадок, 200 казок та легенд, близько 200 повір'їв, чимало народних прикмет, голосінь, небилиць та ін. Частина її фольклорних збірань увійшла до книг «Ігри та пісні», «Колядки та щедрівки», «Весілля», «Народні оповідання» тощо. Авторка ряду сценаріїв обрядових свят, збрала 54 зразки народної вишивки, розмальовувала хати. Самобутня майстриня паперових витинанок, які були представлені на виставках в Україні та за її межами, відзначені нагородами. Учасниця всеукраїнських та обласних фольклористичних конференцій, ініціатор І Всеукраїнського свята витинанки (1993). Будинок Марії Руденко з численними фольклорно-етнографічними колекціями перетворено на народний музей. Заслужений працівник культури УРСР (1970), лауреат Премії імені П. Чубинського (1992). На її честь Міжнародний центр малих планет при астрофізичному інституті США назвав відкриту кримським астрономом М. Черних зірку – «Горлиця» (за назвою очолюваного нею самодіяльного ансамблю).

- 60 років від дня народження **Василя Віталійовича Кравченка** (14.02.1962, с. Плисків Вінниц. р-ну), стоматолога, кандидата медичних наук, заслуженого лікаря України (2004), магістра державного управління.

15 115 років тому (15.02.1907, м. Вінниця) було відкрито Вінницьку міську публічну бібліотеку ім. М. В. Гоголя. Нині Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва.

16 75 років від дня народження **Анатолія Павловича Бурдейного** (16.02.1947, м. Ужгород Закарпат. обл.), художника, скульптора. Проживає у Вінниці з 1972 р. Автор пам'ятника Василеві Стусу, встановленого в м. Вінниця у 2002 р. Член НСХУ (1977).

17 165 років від дня народження **Миколи Аполлоновича Тутковського** (17.02.1857, м. Липовець – 15.02.1931, м. Київ), українського композитора, педагога, піаніста, громадського діяча.

18 100 років тому народився **Володимир Кирилович Карпеко** (18.02.1922, м. Козятин – 07.02.1993, м. Москва), російський поет, заслужений працівник культури Бурятії, лауреат премії ім. О. Фадєєва (1981), член СП СРСР (1955).

20 День Героїв Небесної Сотні (Указ Президента України від 11.02.2015). Пам'ятну дату встановлено з метою гідного вшанування подвигу наших співвітчизників, які віддали своє життя під час Революції гідності (листоп. 2013 р. – лют. 2014 р.), захищаючи ідеали демократії, відстоюючи права і свободи людини, європейське майбутнє України. Згідно з Указом Президента України «Про присвоєння звання Герой України» (№ 890/2014 від 21.11.2014) звання Герой України з удостоєнням ордена «Золота Зірка» (посмертно) присвоєно загиблим учасникам акцій протесту на Майдані, серед яких вінничани: Валерій Олександрович Брезденюк, Леонід Петрович Полянський, Максим Миколайович Шимко.

Вінничани – Герої Небесної Сотні

Брезденюк Валерій Олександрович (17.06.1963, м. Жмеринка – 18.02.2014, м. Київ, загинув на Майдані), український художник, відомий своїми малюнками на воді. Він єдиний у нашій області, хто писав роботи в незвичній техніці – фарбами на воді. Став переможцем міського конкурсу «Жмеринка має талант», був фіналістом шоу «Україна має талант». Убитий пострілом у спину вночі під час мітингу на Майдані в Києві.

Полянський Леонід Петрович (24.10.1975, м. Жмеринка – 20.02.2014, м. Київ, загинув на Майдані). Працював залізничником у Жмеринці, останні роки мешкав у Києві. Брав активну участь в акціях протесту на Майдані Незалежності. Був членом Самооборони Майдану. 3 грудня 2013 р. належав до Барської роти. Загинув внаслідок вогнепального поранення снайпером у груди. Похований на римо-католицькому цвинтарі у м. Жмеринка.

Шимко Максим Миколайович (21.10.1979, м. Вінниця – 20.02.2014, м. Київ, загинув на Майдані), історик. Учасник Клубу історичної реконструкції «Білий вовк», козак 4-ї сотні Самооборони Майдану. Загинув від кульового поранення снайпером у голову на вулиці Інститутській під час того, як намагався врятувати пораненого. Похований на Центральному міському кладовищі м. Вінниця.

• **Восьма річниця (20.02.2014) початку російської збройної агресії проти України.** Цю дату Верховна Рада визначила як день вторгнення російських військ в Україну. Також саме від цього часу надалі вестиметься відлік тимчасової окупації Криму. Ця неоголошена війна скалічила долі мільйонів людей України: тисячі загиблих, сиріт, переселенців, які вимушено покинули свої домівки; економічні втрати. Своім чорним крилом події на Сході України торкнулися й Вінниччини. Шестеро вінничан-учасників антитерористичної операції (АТО) стали Героями України, п'ятеро з них – посмертно.

Коваленко Юрій Вікторович (16.07.1977, м. Бершадь – 15.07.2014, поблизу села Провалля, Луган. обл., похов. у с. Флорине Гайсин. р-ну), український військовик, підполковник. Заступник командира загону спеціального призначення 3-го окремого полку спеціального призначення оперативного командування «Південь» Сухопутних військ Збройних Сил України.

Майборода Дмитро Олександрович (17.04.1980, м. Вінниця (за іншими даними – м. Небіт-Даг, Красновод. обл., Туркменістан) – 14.07.2014, с. Давидо-Микільське Красnodон. р-ну Луган. обл., похов. у м. Вінниця), український військовик, майор. Командир екіпажу літака АН-26 456-ї окремої бригади військово-транспортної авіації Повітряних Сил Збройних Сил України.

Могилко Костянтин Вікторович (27.05.1978, м. Вінниця – 06.06.2014, м. Слов'янськ, Донець. обл., похов. у м. Вінниця), український військовик, підполковник. Командир літака, командир ескадрильї «Блакитна стежа» 15-ї окремої бригади транспортної авіації Повітряних Сил Збройних Сил України.

Пікус Євгеній Михайлович (14.09.1979, м. Вінниця – 25.08.2014, селище Талове, Станично-Луган. р-н, Луган. обл., похов. на Центральному кладовищі м. Вінниця, на Алеї Слави), український військовик, полковник Державної прикордонної служби України.

Семенов В'ячеслав Анатолійович (23.07.1969, м. Жмеринка – 17.02.2015, смт Фащівка, Перевал. р-н, Луган. обл., похов. у м. Жмеринка), старший лейтенант, заступник начальника першої прикордонної застави оперативно-бойової прикордонної комендатури Могилів-Подільського прикордонного загону.

Собко Сергій Станіславович (11.07.1984, смт Літин), український військовик, полковник Збройних Сил України. Командир 128-ої окремої гірсько-штурмової бригади.

- 100 років від дня народження **Ірини Володимирівни Крижанівської** (20.02.1922, м. Козятин – 17.07.1992, м. Чернівці), судового медика, докторки медичних наук (1970), професорки (1971), завідувачки кафедри судової медицини Чернівецького медичного інституту (1951–1985). Основний напрям наукових досліджень – встановлення давності й прижиттєвості пошкодження м'яких тканин.

- 70 років від дня народження **Олександра Олександровича Комлєва** (20.02.1952, с. Мшанець, нині Хмільниц. р-ну), географа, геоморфолога, доктора географічних наук (2006), професора (2011). Автор понад 170 наукових праць, 5 монографій.

21 155 років від дня народження **Густава Вольдемаровича Брілінга** (21.02.1867, м. Борисов, Білорусь – 1941, за іншими даними – 1942), історика, краєзнавця, музеєзнавця Поділля, засновника і директора Вінницького обласного краєзнавчого музею.

- 100 років тому народився **Валентин Климентійович Шевчук** (21.02.1922, с. Дубові Махаринці, нині Хмільниц. р-ну – 07.02.1945, Мюлле-Тюрєнбург (Пруссія), похований у братській могилі в селищі Черепаново Зеленоград. р-ну Калінінград. обл.), Герой Радянського Союзу. Особливо відзначився в завершальний рік війни, воюючи на 3-му Білоруському фронті.

- 60 років від дня народження **Віктора Сергійовича Коноплицького** (21.02.1962, м. Вінниця), дитячого хірурга вищої атестаційної категорії, доцента (2012), доктора медичних наук (2013). Автор понад 190 наукових праць, 122 раціоналізаторських пропозицій, 43 винаходів, 2 монографій і 2 навчально-методичних посібників. Заслужений раціоналізатор України (1998).

23 80 років тому народився **Петро Йосипович Головатюк** (23.02.1942, с. Рогізна Вінниц. р-ну – 30.09.2007, Вінниця, похований у рід. селі), український поет, член НСПУ (1996).

- 70 років від дня народження **Олени Геннадіївни Кізімової** (23.02.1952, с. Нексікан Магадан. обл.), художника декоративно-прикладного мистецтва, члена Вінницької обласної організації НСХУ з 1992 р.

27 110 років тому народився **Яків Борисович Давидзон** (27.02.1912, смт Муровані Курилівці – 26.01.1998, м. Вустер, США), український фотомитець, військовий

фотокореспондент, заслужений працівник культури УРСР, заслужений журналіст УРСР (1987), лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1977).

- 90 років тому (27.02.1932) постановою 4-ї позачергової сесії ВУЦВК XII скликання разом із ще чотирма областями була утворена Вінницька область. До її складу тоді увійшла 71 адміністративно-територіальна одиниця: 2 міста обласного підпорядкування (Вінниця, Бердичів) та 69 районів сучасних Хмельницької, Вінницької та частини Житомирської областей. Її територія займала 5 млн 249 тис. га землі, на якій проживало 5,1 млн осіб. Вінницька область вважалася найбільш заселеною частиною України. Були утворені нові органи місцевого самоврядування – обласні відділи: фінвідділ, постачання, наросвіти, охорони здоров'я, зв'язку, облпромвідділ, облкомунгосп, обласна прокуратура, суд та ін. 4 квітня 1934 р. було ліквідовано Староміську сільраду, а Старе місто приєднане до міської смуги м. Вінниця. У 1937 р. з утворенням Кам'янець-Подільської та Житомирської областей до них відійшла значна частина районів Вінницької області (округи були ліквідовані). У її складі залишилися 2 міськради обласного підпорядкування (Вінницька й Могилів-Подільська) та 42 райони. 20 березня 1946 р. був утворений Джуринський район. У січні 1954 р. передано до складу новоутвореної Черкаської області Монастирищенський район. Протягом 1957–1959 і 1962 рр. були ліквідовані Брацлавський, Вороновицький, Дашівський, Джулинський, Джуринський, Комсомольський, Копайгородський, Ободівський, Ольгопільський, Плисківський, Самгородоцький, Ситковецький, Станіславчицький, Турбівський, Уланівський, Чернівецький, Шпиківський, Яришівський райони, а решту районів укрупнено до 13. У 1965–1966 рр. було відновлено 12 районів, у 1979 р. – 1, у 1987 р. – ще 1. Від 17 липня 2020 р. у Вінницькій області утворено 6 районів: Вінницький, Гайсинський, Жмеринський, Могилів-Подільський, Тульчинський, Хмільницький (Постанова Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» (№ 807-ІХ від 17.07.2020 р.). Середня чисельність населення Вінниччини станом на 01.01.2011 р.: 1641,2 тис. осіб, у т. ч.: сільського – 827,1 тис. осіб, міського – 814,1 тис. осіб. Область розташована в лісостеповій смузі правобережної частини України. По території області протікають 204 річки, з них найбільші – Південний Буг та Дністер. Вона має 202 км державного кордону з Республікою Молдова, межує з 7 областями України (Житомирською, Чернівецькою, Хмельницькою, Київською, Черкаською, Кіровоградською, Одеською).

- 90 років тому (27.02.1932) була утворена Вінницька облспоживспілка. Сферою її діяльності була й залишається організація торгівлі, харчування, заготівель, виробництва та надання послуг переважно в сільських населених пунктах області.

28 120 років від дня народження **Василя Корнійовича Зайця** (28.02.1902, с. Холодівка, нині Тульчин. р-ну – 05.02.1990, м. Київ), помолога, ученого-селекціонера, літературознавця. Доктор сільськогосподарських наук (1962), професор.

- 70 років від дня народження **Ольги Євгенівни Кізлової** (28.02.1952, м. Козятин), музикознавця, музичного критика, педагога, члена Національної спілки композиторів України (2008).

- 60 років тому народилася **Тамара Іванівна Ямчинська** (28.02.1962), педагог, кандидат філологічних наук (1997), доцент, декан факультету іноземних мов ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського.

Цього місяця виповнюється:

- 90 років (1932) відтоді, як у зв'язку з адміністративно-територіальною реформою створено прокуратуру Вінницької області.

БЕРЕЗЕНЬ

*1 День народження **Явдохи Зуїхи** (справж. – Явдоха Микитівна Сивак) (01.03.1855, с. Кущинці, нині Гайсин. р-ну – 19.01.1935, с. Зятківці того ж р-ну), народної співачки, етнографа, носія українського фольклору. З її уст Г. Танцюра записав 1008 народних пісень, близько 400 прислів'їв та приказок, 156 казок, велику кількість загадок і етнографічних матеріалів. 825 кращих пісень увійшли до академічного видання «Пісні Явдохи Зуїхи» (1965), виданого за сприяння М. Рильського. Її ім'ям у с. Зятківці названо вулицю, встановлено пам'ятник «Народній пісні жити», де в образах Я. Зуїхи та Г. Танцюри уславлено хранителів народної мудрості для прийдешніх поколінь.*

- 90 років від дня народження **Чеслава Васильовича Копецького** (01.03.1932, с. Носиківка Жмерин. р-ну – 27.01.1988, м. Москва), фахівця в галузі металознавства та технології високочистих металів та сплавів, оброблення неорганічних матеріалів, доктора технічних наук (1974), професора (1974), члена-кореспондента АН СРСР (1979). Двічі лауреат Державної премії СРСР (1968, 1983).

- 75 років від дня народження **Федора Івановича Василенка** (01.03.1947, с. Хижинці Вінниц. р-ну), педагога, скульптора, члена НСХУ (1988). Працює в галузі монументальної скульптури.

4 80 років тому народився **Володимир Макарович Кожухар** (04.03.1942, с. Велика Кісниця Могилів-Поділ. р-ну), фахівець у галузі будівництва, доктор технічних наук (1993), професор (1998).

- 70 років тому народилася **Людмила Броніславівна Тарнашинська** (04.03.1952, с. Тучин-2 Рівнен. р-ну Рівнен. обл.), письменниця, літературознавець, журналістка, доктор філософії (Мюнхен, УВУ, 1996), доктор філологічних наук (2014), член НСЖУ, НСПУ (1996). До 1972 р. жила на Вінниччині (Томашпіль, Ямпіль, Немирів).

7 110 років від дня народження **Тамари Федорівни Янко** (07.03.1912 (за іншими даними – 07.07.1912), м. Жмеринка – ? 1988, Москва), педагога, радянської оперної співачки, народної артистки РРФСР (1977), першої виконавиці легендарної пісні М. Блантера і М. Ісаковського «Катюша».

- 75 років тому народився **Віктор Андрійович Наконечний** (07.03.1947, с. Клембівка Могилів-Поділ. р-ну – 25.12.2015, там само), майстер народного малярства, витинанки та писанки, заслужений майстер народної творчості України (2000), член Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Лауреат Шевченківської премії 2009 р. за серію картин «Краю мій сонячний».

8 80 років від дня народження **Олексія Андрійовича Гончара** (08.03.1942, с. Вербка Гайсин. р-ну), лікаря-рентгенолога, доктора медичних наук (2000), професора (2005).

9 День народження **Тараса Григоровича Шевченка** (09.03.1814, с. Моринці, тепер Звенигород. р-ну Черкас. обл. – 10.03.1861, м. Санкт-Петербург, перепохов. у Каневі на Чернечій горі (Черкас. обл.)), українського поета, художника, мислителя. 1846 р. у складі Археографічної комісії подорожував Поділлям. Український шевченкознавець, письменник, перекладач **Петро Жур**, який жив і працював у Петербурзі, простежив шлях поета по населених пунктах Вінниччини у своїй монографії «Дума про вогонь: з хроніки життя і творчості Т. Шевченка» (Київ, 1985). За кілька днів Шевченко перетнув

Вінниччину з північного сходу на південний захід через поштові станції – Морозівку, Плисків, Брацлав, Шпиків, Джурин, Сербі, Могилів-Подільський, Яришів, Муровані Курилівці. Далі маршрут його проліг до Кам'янка-Подільського. Вінниччина, її природа, люди, історія та культура залишили глибокий слід у творчості Т. Г. Шевченка. Ще в дореволюційні часи на Вінниччині склалася добра традиція відзначати Шевченківські дні як народне свято. 1991 р. на теренах області відбулося Міжнародне літературно-мистецьке свято «В сім'ї вольній, новій». Ім'ям поета названо тепер чимало сіл області, школи, бібліотеки, кінотеатри, вулиці в різних населених пунктах Вінниччини. Майже 20 років тому започатковано проведення традиційного обласного конкурсу читців «Кобзар і Україна», присвяченого пам'яті Т. Шевченка. У навчальних закладах, бібліотеках області щорічно відбуваються різноманітні заходи на пошану пам'яті Великого Кобзаря.

10 110 років тому народився **Ілля Якович Дехтяр** (10.03.1912, с. Плисків, нині Вінниц. р-ну – 21.09.1985, м. Київ), фахівець у галузі матеріалознавства, кандидат фізико-математичних наук (1939), доктор технічних наук (1955), професор (1959), заслужений діяч науки і техніки УРСР (1982).

12 70 років тому народився **Володимир Павлович Мовчанюк** (12.03.1952, с. Чеснівка, тепер Хмільниц. р-ну), літературознавець, кандидат філологічних наук (1988), шевченкознавець.

13 70 років тому народився **Валерій Павлович Лациба** (13.03.1952, с. Вотилівка Звенигород. р-ну Черкас. обл.), історик, кандидат історичних наук (1983), заслужений працівник освіти України (2009), краєзнавець. З 2000 р. очолює регіональний науково-дослідний центр з дослідження проблем політичних репресій і голодоморів на Поділлі в рамках Державної програми «Реабілітовані історією». Керівник науково-видавничої групи редакції книги «Реабілітовані історією», заступник голови обласної редколегії, один із авторів-упорядників видання «Національна Книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Вінницька область». Напрямок наукових досліджень – проблеми політичної історії ХХ століття, сучасного українського державотворення. Автор понад 50 наукових праць, зокрема співавтор десяти колективних монографій і науково-документальних видань.

14 150 років тому народився **Олекса Харлампійович Новаківський** (14.03.1872, с. Слобода Ободівська (нині в межах с. Ободівка Гайсин. р-ну) – 29.08.1935, м. Львів), український художник.

15 60 років (15.03.1962) з часу заснування Тиврівського будинку-інтернату геріатричного профілю. Нині це одна з найбільших соціальних установ Вінницької області.

17 90 років тому (17.03.1932) вийшов перший номер тиврівської районної газети «Ударник соцбудівника» (тепер «Маяк» – видання районної ради, районної державної адміністрації і трудового колективу редакції).

18 120 років тому народився **Євген Прохорович Кирилюк** (18.03.1902, м. Варшава – 24.06.1989, м. Київ), український літературознавець, член-кореспондент АН УРСР (1957), заслужений діяч науки УРСР (1972), член СПУ. У 1910–1924 рр. навчався, працював у м. Вінниця.

- 75 років тому народилася **Ніна Юхимівна Гнатюк** (18.03.1947, с. Безводне Могилів-Поділ. р-ну), поетеса, перекладач, критик, публіцист, упорядник, громадська діячка, лауреат багатьох літературних премій. Нагороджена орденом «За заслуги» II, III ступеня, почесною відзнакою «За заслуги перед Вінниччиною» (2014). Член НСПУ (1971).

20 90 років від дня народження **Анатолія Івановича Григорука** (20.03.1932 (за іншими даними – 20.10.1932), с. Махаринці Хмільниц. р-ну), прозаїка, поета та перекладача, автора низки дитячих книг. Був головним редактором дитячого журналу «Малютко». Заслужений журналіст України. Член НСПУ (1987).

- 80 років від дня народження **Валерія Івановича Кир'яна** (20.03.1942, с. Бродецьке, нині смт Хмільниц. р-ну), фахівця в галузі міцності матеріалів і конструкцій, доктора технічних наук (1989), члена-кореспондента НАНУ (2003), заслуженого діяча науки і техніки України (2009). Лауреат державної премії України у галузі науки і техніки (2009).

21 100 років від дня народження **Григорія Яковича Гембери** (21.03.1922, с. Чернятин, нині Жмерин. р-ну – 28.03.2003, м. Київ), композитора, члена НСКУ (1955).

23 70 років від дня народження **Бориса Григоровича Сторожука** (23.03.1952, м. Вінниця), кардіолога вищої атестаційної категорії, доктора медичних наук (1988), доцента (1999), професора (2004). Автор понад 90 наукових праць, численних винаходів та патентів. Тематика наукових досліджень присвячена проблемам кардіології.

24 130 років від дня народження **Софронія Терентійовича Новицького** (24.03.1892, с. Кашперівка, нині Хмільниц. р-ну – 08.04.1957, м. Київ), хірурга, доктора медичних наук (1936), професора (1938). Учасник Другої світової війни. Військовий лікар 1-го рангу. Автор понад 60 наукових праць з питань травматології, онкології і загальної хірургії.

- 70 років від дня народження **Володимира Петровича Іванишина** (24.03.1952, смт Вапнярка Тульчин. р-ну), художника декоративного мистецтва. Член НСХУ (1988).

27 130 років від дня народження **Олександра Костянтиновича Бірулі (Бірулі)** (27.03.1892, м. Новоолександрівськ, нині Зарасайського р-ну, Литва – 04.08.1967, м. Харків), інженера шляхів сполучення, доктора технічних наук (1942), професора, дослідника Поділля. Заслужений діяч науки УРСР (1953).

Цього місяця виповнюється:

- 155 років від дня народження **Грицька Григоренка** (справж. – Олександра Євгенівна Судовщикова-Косач) (1867–1924), української письменниці. Тривалий час (1917–1923) жила в Могилеві-Подільському. Перебувала в Жмеринці, Немирові.

- 78 років з часу визволення Вінниччини від фашистських загарбників (1944). Німецько-румунський окупаційний режим на Поділлі проявив себе надзвичайно цинічно та жорстоко. Впродовж його існування та діяльності – до кінця березня 1944 р. – загарбники знищили 169 260 мирних жителів Вінниччини, а із замученими у вінницьких концтаборах військовополоненими мартиролог жертв становить понад 205 тис. чол., у німецьке рабство вивезено 78 650 чол., у т. ч. з м. Вінниця жертвами нацизму стали 41 620

чол. Вивезено на німецьку каторгу 13 400 вінничан. Станом на 1 жовтня 1948 р. повернулися в область лише 48 705 чол. В області нацистами було повністю спалено 18 сіл, 168 – частково. На фронтах Другої світової війни – до вересня 1945 р. – загинуло 173 400 вінничан. Народному господарству Вінницької області завдано матеріальних збитків на суму 20 млрд крб. У визволенні Вінниччини в ході трьох наступальних операцій: Житомирсько-Бердичівської, Проскурівсько-Чернівецької та Умансько-Ботошанської – брало участь 13 армій.

- 30 років (березень, 1992) з часу створення Вінницького обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України. 18 років його очолював Федір Панчук, відомий вінницький художник, заслужений діяч мистецтв України, а нині осередком керує Іван Іванович Горобчук, художник, заслужений майстер народної творчості України.

КВІТЕНЬ

1 120 років тому (01.04.1902) була заснована Гайсинська міська публічна бібліотека ім. О. С. Пушкіна, нині центральна бібліотека Гайсинської централізованої бібліотечної системи.

3 85 років від дня народження **Василя Матвійовича Дубового** (03.04.1937, с. Орлівка (нині приєднане до с. Копіївка) Тульчин. р-ну – 10.05.2020, м. Вінниця), культуролога, директора Вінницької обласної бібліотеки для юнацтва (1980–2004), поета. Член НСЖУ.

- 85 років від дня народження **Анатолія Петровича Звірика** (03.04.1937, с. Лозове, нині Могилів-Поділ. р-ну – 17.04.2017), українського поета, прозаїка, члена НСПУ (1967). Автор понад 30 книг поезії та прози. Лауреат низки літературних премій.

5 100 років тому народився **Василь Дем'янович Байгала** (05.04.1922, с. Пеньківка, нині Жмерин. р-ну – 15.12.2006, м. Київ), український радянський діяч, міністр лісового господарства УРСР (1980–1989). Депутат Верховної Ради УРСР 10 та 11 скликань, заслужений лісівник УРСР (1972). Був радником президії НАН України з питань лісу.

7 120 років тому народилася **Марія Яківна Зерова** (07.04.1902, м. Козятин – 21.07.1994, м. Київ), міколог, фітопатолог, доктор біологічних наук (1965), лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1983).

8 60 років від дня народження **Григорія Васильовича Чайки** (08.04.1962, с. Нова Прилука Вінниц. р-ну), акушера-гінеколога, доцента (2002), доктора медичних наук (2012), професора (2014). Академік Національної академії наук вищої освіти України. Автор понад 179 наукових праць, з яких – 4 підручники в співавторстві, 6 посібників, 8 патентів, 5 раціоналізаторських пропозицій.

11 60 років тому народилася **Любов Михайлівна Спірідонова** (11.04.1962, с. Стіна Тульчин. р-ну), державна, громадська діячка, заступник голови Вінницької обласної державної адміністрації (02.2007–04.2014). Нині – проректор з виховної роботи та діяльності відокремлених структурних підрозділів Вінницького національного аграрного університету. Відмінник освіти України (2002). Нагороджена орденом Княгині Ольги III ступеня (2009). Заслужений працівник соціальної сфери України (2012).

13 130 років від дня народження **Івана Остаповича Голуба** (13.04.1892–?), українського військового діяча, журналіста. У 1919–1920 та 1940-х рр. бував на Вінниччині.

- 100 років від дня народження **Миколи Олексійовича Воронцова** (13.04.1922, с. М'якохід Гайсин. р-ну – 28.12.1943, похов. у с. Більківці Житомир. р-ну Житомир. обл.), Героя Радянського Союзу. Відзначився в листопаді 1943 р. у боях за звільнення Києва й Фастова.

16 80 років (16.04.1942) відтоді, як відбувся масовий розстріл близько 15 тис. євреїв у Вінниці.

18 80 років від дня народження **Степана Олександровича Ганжі** (18.04.1942, с. Жорнище Вінниц. р-ну), майстра художнього ткацтва, живописця, поета, танцівника,

заслуженого майстра народної творчості України (2004), лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка в галузі образотворчого мистецтва (2010). Член НСМНМУ (1991).

19 75 років від дня народження **Євгена Федоровича Венгера** (19.04.1947, с. Підлісівка Могилів-Поділ. р-ну), фізика, доктора фізико-математичних наук (1990), професора (1992), члена-кореспондента НАНУ (1997). Закінчив Вінницький педагогічний інститут.

23 80 років (23.04.1942) відтоді, як гітлерівцями було знищено хворих Вінницької психіатричної лікарні ім. О. І. Ющенка.

26 60 років тому народився **Анатолій Васильович Гудзевич** (26.04.1962, с. Морозівка Вінниц. р-ну), кандидат географічних наук (1996), доктор географічних наук (2013), професор (2015).

28 90 років від дня народження **Євгена Пилиповича Декана** (28.04.1932, с. Василівка Тульчин. р-ну – 28.03.1992, м. Кривий Ріг Дніпропетров. обл.), графіка та живописця, члена СХУ (1975).

- 80 років тому народився **Анатолій Федорович Завальнюк** (28.04.1942, с. Клинини, нині Хмельниц. р-ну Хмельниц. обл.), музикознавець, педагог, композитор, кандидат мистецтвознавства (1983), професор (2003), заслужений діяч мистецтв України (2019), фольклорист, краєзнавець, дослідник творчості М. Д. Леонтовича. Член НСКУ (1984).

29 60 років від дня народження **Ігоря Володимировича Сергетя** (29.04.1962, м. Харків), доктора медичних наук (1996), професора (2001), завідуючого кафедрою загальної гігієни та екології Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова. Автор понад 820 наукових праць, у тому числі 10 монографій, 10 підручників, 3 електронних підручників, 35 навчальних посібників, 11 навчальних програм, 9 методичних рекомендацій, 35 інформаційних листів, 13 патентів та 9 галузевих нововведень. Удостоєний премії Національної академії медичних наук України (1998) за монографію «Організація вільного часу та здоров'я школярів».

30 90 років тому народився **Іван Павлович Гонько** (30.04.1932, с. Уяринці Вінниц. р-ну), майстер народного мистецтва, різьбяр по дереву.

- 60 років від дня народження **Олексія Карповича Струкевича** (30.04.1962, с. Пултівці Жмерин. р-ну), ученого-історика, доктора історичних наук (2005), професора (2006), краєзнавця. З 2011 р. – завідувач кафедри філологічних та суспільних дисциплін у КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти». Член Національної спілки краєзнавців України. Лауреат Премії наукового товариства ім. Нестора Літописця.

Цього місяця виповнюється:

- 100 років (1922) від часу започаткування радіомовлення у Вінниці.

ТРАВЕНЬ

1 60 років від дня народження **Любові Олександрівни Гайжевської** (01.05.1962, с. Некрасове Вінниц. р-ну), поетеси, члена НСПУ (2004), лауреатки Міжнародного конкурсу молодих літераторів «Гранослов» (1994).

5 120 років тому народився **Леонтій Семенович Смавзюк** (05.05.1902, с. Скибинці Гайсин. р-ну – 17.03.1944, похов. у братській могилі в с. Джурин Жмерин. р-ну), Герой Радянського Союзу. Відзначився в Умансько-Ботошанській наступальній операції. Загинув 17 березня 1944 р. при визволенні Вінниччини.

- 75 років від дня народження **Людмили Андріївни Порохняк-Гановської** (05.05.1947, м. Вінниця), доктора медичних наук (1989), професора (1991), української громадської діячки. Автор близько 200 наукових статей, 52 авторських свідоцтв та патентів.

7 День народження **Петра Ілліча Чайковського** (07.05.1840, селище при Камсько-Воткінському з-ді Вятської губернії, тепер м. Воткінськ, Удмуртія (РФ) – 06.11.1893, м. Петербург), російського композитора-класика. Його ім'я тісно пов'язане з снт Браїлів – легендарним містом в історії класичної музики. Саме тут під покровительством великої меценатки баронеси Надії фон Мекк розпочався шлях Чайковського до всесвітньої слави. Підтримуючи композитора, вона щорічно виплачувала йому субсидію в розмірі шести тисяч карбованців. Упродовж 1878–1888 рр. П. І. Чайковський періодично жив і працював у її маєтку в м. Браїлів (нині снт) та с. Сьомаки (нині Жмеринського р-ну). Тут він створив низку своїх безсмертних творів, зокрема оперу «Орлеанська дівка», Симфонію № 4, ряд романсів, серед яких – шедевр «Серед шумного бала» та ін. На вшанування пам'яті композитора та його меценатки в Браїлові 1979 р. створено музей. У 1993 р. у Браїлові розпочалися музичні асамблеї, присвячені творчості геніального композитора. В обласному центрі щорічно в травні проходить Міжнародний музичний фестиваль ім. П. І. Чайковського та Н. Ф. фон Мекк.

- 55 років тому народився **Юрій Вікторович Легун** (07.05.1967, с. Нова Ободівка Гайсин. р-ну), історик, фахівець у галузях джерелознавства, історії селянства й спеціальних історичних дисциплін, зокрема генеалогії та геральдики, доктор історичних наук (2007), професор (2013), директор Державного архіву Вінницької області.

10 80 років від дня народження **Емми Антонівни Бабчук** (10.05.1942, с. Жорнище Вінниц. р-ну), журналіста, радіожурналіста, публіциста, заслуженого журналіста України (1994). Золотий голос вітчизняного радіо. Член НСЖУ (1981). «Журналіст року-96», має титул «Всенародне визнання» (1997), журналістську премію «Ніка» (1998).

11 120 років тому народився **Кирило Семенович Москаленко** (11.05.1902, с. Гришине, нині Покров. р-ну Донец. обл. – 17.06.1985, м. Москва, РФ), маршал Радянського Союзу (1955), двічі Герой Радянського Союзу (1943, 1978). Брав участь у визволенні м. Вінниця. Почесний громадянин м. Вінниця (1969).

- 60 років від дня народження **Наталії Іванівни Лазаренко** (11.05.1962, м. Вінниця), кандидата педагогічних наук (1993), доктора педагогічних наук (2020), професора, відмінника освіти України (2005), заслуженого працівника освіти України (2018), ректора Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (з вересня 2015 р.).

12 75 років від дня народження **Миколи Федоровича Чулка** (12.05.1947, м. Немирів – 31.12.2014, там само), живописця, заслуженого художника України (2007). Член НСХУ (1992). З 1996 р. і до останніх днів життя був організатором і керівником 26 живописно-графічних пленерів, що відбувалися на базі санаторію «Авангард».

- 70 років від дня народження **Юрія Михайловича Казакова** (12.05.1952, м. Вінниця), лікаря-терапевта, доктора медичних наук (1992), професора (1992), академіка Української академії наук національного прогресу. Закінчив Вінницький медичний інститут (1975).

14 90 років тому (14.05.1932) було відкрито Барський машзавод (нині ПАТ «Барський машзавод») – розробник та виробник технологічного обладнання для харчової промисловості, а також газових, електричних та твердопаливних котлів.

- 70 років тому (14.05.1952) було створено Піщанську районну бібліотеку для дітей. Нині бібліотека-філія для дітей КЗ «Публічна бібліотека Піщанської селищної ради».

15 50 років від дня народження **Володимира Євгенійовича Козюка** (15.05.1972, с. Чеснівка Хмільниц. р-ну), художника, фотографа, колекціонера, краєзнавця, мецената, заслуженого художника України (2007), народного художника України (2016). Покровитель культури (2003), «Людина року» (2008). Лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. Євгена Гуцала (2019).

17 (30?) День народження **Федора Григоровича Верещакіна** (17(30?).05.1910, м. Миколаїв – 21.05.1996, м. Вінниця), режисера, заслуженого діяча мистецтв УРСР (1957), народного артиста СРСР (1977), фундатора, головного режисера Вінницького обласного академічного українського музично-драматичного театру ім. М. Садовського (1948–1986 рр.), почесного громадянина м. Вінниця. Створив понад 120 вистав за п'єсами сучасної та класичної вітчизняної, зарубіжної драматургії. Відкрив у драматургії імена М. Зарудного, І. Стаднюка, В. Колодного. На фасаді театру встановлено меморіальну дошку на вшанування пам'яті митця. Поруч пролягає вулиця його імені.

19 100 років від дня народження **Галини Костянтинівни Степанківської** (19.05.1922, с. Старий Пиків, нині Хмільниц. р-ну – 12.03.2017, м. Київ), провідного ученого в галузі акушерства та гінекології. Член-кореспондент НАН України (1991), член-кореспондент Академії медичних наук України (1993), заслужений діяч науки України (1989), доктор медичних наук (1967), професор (1970). Автор понад 400 наукових праць, серед яких – 22 монографії, підручники з акушерства та гінекології, 13 авторських свідоцтв.

23 100 років від дня народження **Семена Яковича Вініковецького** (23.05.1922, м. Вінниця – 17.07.2002, там само), історика, кандидата історичних наук (1972), краєзнавця. Працював завідуючим архівним відділом Вінницького облвиконкому, викладав у закладах вищої освіти Вінниці.

24 140 років від дня народження **Кирила Григоровича Стеценка** (24.05.1882, с. Квітки, тепер Черкас. обл. – 29.04.1922, с. Веприк, тепер Київ. обл.), українського композитора і хорового диригента, священника. Жив і плідно працював у Тиврові (1907–1911), с. Олександрівка Тульчин. р-ну.

- 110 років від дня народження **Михайла Панасовича Стельмаха** (24.05.1912, с. Дяківці, нині Вінниц. р-ну – 27.09.1983, м. Київ), українського поета, прозаїка, драматурга, громадського діяча, академіка АН УРСР, Героя Соціалістичної Праці, лауреата Державної премії України ім. Тараса Шевченка (1981), члена СПУ (1940). На батьківщині письменника 1989 р. відкрито бібліотеку-музей його імені. Щорічно проводяться літературно-мистецькі свята й дні пам'яті Михайла та Ярослава (сина) Стельмахів. Засновано Літературну премію імені Михайла Стельмаха (2006).

26 120 років від дня народження **Миколи Ферапонтовича Нарушевича** (26.05.1902, с. Василівка, тепер Хмельниц. обл. – грудень, 1937, м. Ленінград, тепер Санкт-Петербург), українського поета, педагога. Жив і працював у Вінниці. Репресований, розстріляний у Ленінграді.

29 75 років тому (29.05.1947) став до ладу Сутисківський завод «Автоелектроапаратура» – одне з найпотужніших підприємств колишнього Тиврівського району, яке спеціалізується на випуску електроосвітлювальних приладів для автотракторної техніки.

30 110 років від дня народження **Тимофія Омеляновича Грубого** (30.05.1912, с. Савинці, нині Гайсин. р-ну – 21.06.2005, там само), військовика, учасника Другої світової війни, повного кавалера ордена Слави.

31 140 років від дня народження **Давида Соломоновича Бертєє (Ліфшиця)** (31.05.1882, м. Літин – 16.05.1950, м. Київ), українського та російського диригента радянських часів, педагога та скрипаля, заслуженого діяча мистецтв УРСР (1938).

Цього місяця виповнюється:

- 85 років (травень 1937 р.) з часу заснування Вінницької обласної філармонії ім. М. Д. Леонтовича.
- 80 років (1942) з часу створення антифашистської молодіжної підпільної групи на чолі з П. П. Мельником у Вінниці (діяла до визволення міста).

ЧЕРВЕНЬ

1–2 370 років (1652) відтоді, як українсько-татарське військо під проводом Б. Хмельницького розгромило польсько-шляхетську армію на чолі з М. Калиновським під горою Батіг поблизу теперішнього села Четвертинівка Гайсинського району.

- 100 років від дня народження **Володимира Андрійовича Булата** (01.06.1922, с. Цекинівка Могилів-Поділ. р-ну – 22.01.2008, м. Вінниця), Героя Радянського Союзу (1945).

2 80 років від дня народження **Бориса Йосиповича Когана** (02.06.1942, м. Актюбинськ, нині Актобе, Казахстан – 03.02.1997, м. Вінниця), антропогенетика, морфолога, доктора медичних наук (1984), професора (1986) Вінницького НМУ ім. М. І. Пирогова.

3 75 років від дня народження **Олександра Петровича Сергієнка** (03.06.1947), українського майстра-художника струнно-смичкових інструментів, заслуженого працівника культури України. Працював у Вінницькому фаховому коледжі мистецтв ім. М. Д. Леонтовича.

6 125 років (06.06.1897, м. Вінниця) з часу заснування Вінницької окружної психіатричної лікарні, нині Комунальне некомерційне підприємство «Вінницька обласна клінічна психоневрологічна лікарня ім. акад. О. І. Ющенко Вінницької обласної Ради».

- 85 років від дня народження **Петра Мойсейовича Перебийноса** (06.06.1937, с. Слобода-Шаргородська, тепер Жмерин. р-ну), українського поета, журналіста, громадського діяча, заслуженого діяча мистецтв України, заслуженого журналіста України. Відмінник освіти України. Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка.

- 75 років від дня народження **Ростислава Дмитровича Ісковича-Лотоцького** (06.06.1947, м. Чернівці), фахівця в галузі машинобудування, доктора технічних наук, професора (1990). Від 1971 р. працює у Вінницькому національному технічному університеті. Відмінник освіти України (2015), заслужений працівник освіти України (2018).

10 День народження Гната Трохимовича Танцюри (10.06.1901, с. Зятківці, нині Гайсин. р-ну – 12.11.1962, м. Гайсин), фольклориста, етнографа, педагога, краєзнавця Поділля. Закінчив Зятковецьку семилітню трудову школу, педагогічні курси в м. Гайсин, заочно Вінницький інститут соціального виховання (1933). Викладав українську мову та літературу в школах сіл Клебань Тульчинського району, Зятківці Гайсинського району та м. Гайсин. Понад 40 років свого життя присвятив науковій діяльності. Він записав, упорядкував за темами близько п'яти тисяч пісень, 929 казок, легенд та анекдотів, 1536 прислів'їв та приказок, 615 загадок, 144 танці, сотні замовлянь, голосінь, повір'їв, рецептів народної медицини, народних прикмет, понад 200 записів дитячого фольклору. Створив монографію «Весілля в селі Зятківцях» (800 пісень, 144 танці) і двотомну працю «Історія села Зятківці». Увесь його творчий доробок зберігається в окремому фонді Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України й чекає подальшого дослідження. Найбільш плідною була 12-річна праця вченого з народною співачкою Я. М. Сивак (Явдоха Зуїха). У Гайсинському районі щорічно проводиться обласне свято фольклору ім. Г. Танцюри, з 2001 р. кожні 5 років у червні – Всеукраїнський фестиваль-конкурс автентичних

колективів на приз Г. Танцюри. 10 березня 1990 р. у м. Гайсин було урочисто відкрито його музей-садибу.

15 100 років від дня народження **Івана Антоновича Федчишина** (15.06.1922, с. Яришівка Тульчин. р-ну – 16.07.2001), льотчика-випробувача, ветерана Другої світової війни, пілота міжнародного класу, спортсмена-парашутиста, заслуженого майстра спорту СРСР (1953). Він був першим абсолютним чемпіоном світу з парашутного спорту, триразовим чемпіоном світу, семиразовим рекордсменом світу, суддею Всесоюзної категорії з авіаційних видів спорту (з 1956).

16 75 років від дня народження **Леонтія Феофановича Костура** (16.06.1947, с. Теклівка Жмерин. р-ну), живописця, кераміста, художника театру. Розписував церкви у Вінницькій області.

18 80 років тому народився **Петро Володимирович Керекеша** (18.06.1942, м. Козятин – 22.05.2009, м. Одеса), математик, доктор фізико-математичних наук (2000), професор (2002). Працював в Одеському університеті.

- 60 років від дня народження **Юрія Григоровича Шевчука** (18.06.1962, с. Малинки Вінниц. р-ну), старшого наукового співробітника (2011), доктора медичних наук (2014), професора (2017). Автор та співавтор понад 90 наукових праць, 2 навчальних посібників, 5 деклараційних патентів України на корисну модель.

20 120 років тому народився **Ілля Михайлович Грель** (20.06.1902, с. Будне Жмерин. р-ну – 30.03.1945, похов. в с. Демблін, Польща), Герой Радянського Союзу. Відзначився в запеклих боях на р. Одер.

- 70 років від дня народження **Віталія Дем'яновича Юхименка** (20.06.1952, с. Копистирин Жмерин. р-ну), народного артиста України (2008), режисера-постановника Київського вокально-хореографічного ансамблю «Україночка».

- 60 років від дня народження **Світлани Іванівни Блонської** (20.06.1962, с. Дуба Калус. р-ну Івано-Франків. обл.), педагога, поетеси, члена НСПУ (2014), лауреата премії ім. М. Стельмаха (2011). Викладає в Гніванському професійному ліцеї.

21 65 років від дня народження **Петра Адольфовича Бойка** (21.06.1957, м. Хмельницький), заслуженого діяча мистецтв України (1999), народного артиста України (2009), директора і художнього керівника Центру художньо-хореографічної освіти дітей та юнацтва «Барвінок», почесного громадянина міста Вінниці (2021).

24 80 років від дня народження **Петра Анатолійовича Гулина** (24.06.1942, с. Соколівка Тульчин. р-ну), живописця, графіка та монументаліста.

27 75 років (27.06.1947) відтоді, як розпочала свою діяльність Теплицька центральна районна бібліотека, нині Теплицька центральна бібліотека ім. Галини Журби КЗ «Централізована бібліотечна система Теплицької селищної ради».

ЛИПЕНЬ

2 75 років від дня народження **Петра Васильовича Маніленка** (02.07.1947, с. Чуків Вінниц. р-ну), журналіста, краєзнавця, автора низки книг краєзнавчої тематики. Працював у районних газетах Вінниччини, редактором районної газети «Бершадський край». Заслужений журналіст України. Член НСЖУ (1980).

- 60 років від дня народження **Ярослава Дмитровича Борецького** (02.07.1962, м. Вінниця), майстра декоративно-ужиткового мистецтва, кераміста. Член Національної спілки художників України (2004).

3 100 років тому народився **Ілля Семенович Дзюбко** (03.07.1922, с. Криківці, нині Вінниц. р-ну – 01.12.1998, м. Київ), історик, доктор історичних наук (1964), професор (1965). Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1987).

- 90 років від дня народження **Степана Кіндратовича Псюка** (03.07.1932, с. Троща Житомир. р-ну Житомир обл. – 20.04.2018, м. Вінниця), лікаря-дерматовенеролога вищої атестаційної категорії, кандидата медичних наук (1970). Відмінник охорони здоров'я України. Автор понад 350 наукових праць. Напрямок наукових досліджень – обмін мікроелементів у хворих на хронічні дерматози з визначенням критеріїв ефективності терапії та прогнозу захворювань.

4 80 років тому (04.07.1942) на полі біля с. Самгородок Козятинського (нині Хмельницького) району німецько-фашистськими окупантами знищено 595 осіб єврейського населення, з них – 268 дітей та 15 – військовополонених.

6 100 років від дня народження **Григорія Михайловича Ілька** (06.07.1922, с. Сутиски, нині смт Вінниц. р-ну – 09.01.1992, м. Київ), фізіолога рослин, доктора біологічних наук (1968).

7 60 років тому народився **Олександр Георгійович Домбровський** (07.07.1962, м. Калинівка), державний, політичний діяч, міський голова Вінниці (2002–2005), голова Вінницької обласної державної адміністрації (з лютого 2005 до квітня 2010), народний депутат України 7, 8 скликань, заслужений економіст України (2007). У 2004 р. визнаний переможцем у номінаціях «Людина року» та «Мер року».

9 75 років від дня народження **Анатолія Івановича Кочерги** (09.07.1947, с. Самгородок Хмельниц. р-ну), українського оперного співака, народного артиста України (1983), лауреата Державної премії УРСР ім. Тараса Шевченка (1989). Соліст Київського театру опери і балету, Віденської міської опери.

14 150 років від дня народження **Івана Івановича Беляєва** (14.07.1872, Рязан. губернія – 05.10.1913, м. Київ), українського художника, архітектора, представника модерну. Будував залізничний вокзал на ст. Жмеринка (1902–1904 рр., співавтори В. Риков і З. Журавський).

- 125 років від дня народження **Мирослава Ірчана** (справж. – Андрій Дмитрович Баб'юк) (14.07.1897, с. П'ядики, тепер Коломийс. р-ну Івано-Франків. обл. – 03.11.1937, Соловки), українського прозаїка, драматурга, поета, літературознавця, перекладача, представника «розстріляного відродження». У період визвольних змагань разом з Українською галицькою армією перебував у Брацлаві, пізніше у своїй творчості відобразив події, особисто пережиті ним, зокрема на Вінниччині.

16 45 років від дня народження **Юрія Вікторовича Коваленка** (16.07.1977, м. Бершадь – 15.07.2014, поблизу села Провалля, Луган. обл., похов. у с. Флорине Гайсин. р-ну), українського військовика, підполковника, Героя України. Заступник командира загону спеціального призначення 3-го окремого полку спеціального призначення оперативного командування «Південь» Сухопутних військ Збройних Сил України.

17 110 років від дня народження **Петра Мокійовича Інгульського** (17.07.1912, с. Медівка Вінниц. р-ну – 22.07.1976, м. Львів), українського прозаїка, публіциста. Член СПУ (1955).

18 25 років тому (18.07.1997) рішенням 10-ї сесії Вінницької обласної Ради 22-го скликання було затверджено герб і прапор області, що становлять офіційну символіку органів місцевого самоврядування та виконавчої влади Вінницької області. Автори: Г. Мельник, Ю. Легун, Ю. Савчук.

22 110 років від дня народження **Володимира Васильовича Веремієнка** (22.07.1912, м. Козятин – ?), актора, режисера, заслуженого артиста УРСР (1954). Працював у музично-драматичних театрах України. Викладав у Харківському інституті мистецтв, Київському інституті культури.

- 100 років тому народився **Володимир Сергійович Соловей** (22.07.1922, с. Велика Кісниця Могилів-Поділ. р-ну – 21.04.1948, м. Москва), Герой Радянського Союзу. Учасник Параду Перемоги в Москві. Похований на Новодівичому цвинтарі.

26 75 років від дня народження **Василя Васильовича Миколока** (26.07.1947, с. Ксаверівка Вінниц. р-ну), лікаря, головного лікаря Могилів-Подільської ОЛПЛ (окружної лікарні інтенсивного лікування), заслуженого лікаря України (1998).

27 125 років тому народився **Іван Демидович** (за іншими даними – Дементійович) **Юрченко** (27.07.1897 (за іншими даними – 1895), с. Мельниківці Вінниц. р-ну – 29.12.1983, м. Йонкерс, похований у Бавнд-Бруці, США), активний учасник національно-визвольних змагань 1917–1920 рр., відомий у середовищі української діаспори США педагог, просвітницький діяч.

28 75 років від дня народження **Володимира Вікторовича Климчука** (28.07.1947, с. Дяківці Вінниц. р-ну – 09.02.2021), історика, кандидата історичних наук (1983), журналіста, заслуженого журналіста України (1996).

Цього місяця виповнюється:

- 80 років тому (1942) під Вінницею було побудовано ставку Гітлера, яка спершу називалася «Айхенгайн» («Дубовий гай»). Згодом вона дістала назву «Вервольф». Залежно від написання термін має переклад українською «вовк-перевертень» або «озброєний вовк». Під цією загальною назвою слід розуміти цілий комплекс військових штабів: центральна ставка біля с. Коло-Михайлівка (тепер у межах смт Стрижавка) Вінницького району, штаби військово-повітряних сил «Штайнбрух» біля с. Гулівці Хмельницького району, сухопутних військ у Вінниці та Гімлера «Хегевальд» під Житомиром. На територію вінницької ставки Гітлер приїжджав чотири рази, в найнапруженіші дні боїв на радянсько-німецькому фронті в 1942–1943 рр. Перед своїм відступом на початку березня 1944 р. гітлерівці знищили споруди вінницької ставки та «Штайнбруха». Про трагічні події того часу нагадують пам'ятники на братських могилах

у смт Стрижавка: розстріляним жителям села та замордованим будівельникам ставки. За рішенням Вінницької облради на залишках ставки Гітлера в Стрижавці створено Історико-меморіальний комплекс пам'яті жертв фашизму (як філію Вінницького обласного краєзнавчого музею).

СЕРПЕНЬ

1 80 років від дня народження **Василя Йосиповича Шевчука** (01.08.1942, с. Іванківці, нині Вінниц. р-ну), агронома, прозаїка, поета-пісняра, публіциста, відомого в Україні травознай, народного цілителя. Член НСПУ (2004). Лауреат Подільської літературно-мистецької премії «Кришталева вишня» (2015).

2 75 років від дня народження **Степана Карловича Глуся** (02.08.1947, с. Маниківці Хмельниц. р-ну Хмельниц. обл.), фахівця в галузі харчової промисловості, державного, політичного діяча, директора ДП «Немирівський спиртовий завод» (1986–2006), засновника горілчаної компанії «Nemiroff» (1992), заслуженого працівника промисловості України (2005). Депутат Вінницької обласної Ради 4 скликання.

4 80 років тому народився **Микола Олександрович Бондар** (04.08.1942, с. Липівка Тульчин. р-ну), український живописець. Протягом 1972–2002 рр. працював художником-декоратором Вінницького художньо-промислового комбінату. Член НСХУ (1993).

- 70 років від дня народження **Володимира Васильовича Коптюха** (04.08.1952, смт Теплик – 16.01.1992, м. Тернопіль), лікаря-хірурга, доктора медичних наук (1990). Працював у Тернопільському медичному інституті.

5 90 років від дня народження **Олександра Борисовича Стаєцького** (05.08.1932, с. Березівка Могилів-Поділ. р-ну – 07.01.1992, м. Київ), українського письменника, перекладача. Працював в українських видавництвах художньої літератури «Дніпро» та «Радянський письменник». Член СПУ (1977).

- 75 років від дня народження **Володимира Івановича Юр'єва** (05.08.1947, м. Вінниця), кандидата історичних наук, академіка, дійсного члена Академії будівництва України. У 1990–1991 рр. обіймав посаду голови виконкому Вінницької міської ради. З 1991 р. – голова правління ЗАТ «Вінницятурист». Заслужений працівник сфери послуг (2002), почесний працівник туризму України (1997).

6 160 років від дня народження **Дмитра Федоровича Гейдена** (06.08.1862, с. Лігово, Санкт-Петербурзька губернія – 23.05.1926, м. Загреб, Королівство Югославія), графа, політичного й громадського діяча, публіциста, видавця. Життя та діяльність його пов'язані з Поділлям.

14 120 років від дня народження **Миколи Володимировича Константиновича** (14.08.1902, м. Київ – 12.03.1964, м. Вінниця), лікаря-патологоанатома, доктора медичних наук (1956), професора. З 1949 до 1964 року завідував кафедрою патологічної анатомії у Вінницькому медичному інституті.

15 260 років тому народився **Діонісій Макклер (Міклер, Маклер)** (15.08.1762, м. Ферфілд, Ірландія – 14.05.1853, м. Дубно, Волинь), ірландський ботанік і майстер садово-паркового мистецтва, який працював переважно на території України, упорядник багатьох парків на Вінниччині.

- 60 років від дня народження **Людмили Володимирівни Кондюк** (15.08.1962, м. Вінниця), артистки балету, балетмейстера, педагога, заслуженої артистки України (2009). Від 2000 р. викладає у Вінницькому фаховому коледжі мистецтв ім. М. Д. Леонтовича.

16 75 років від дня народження **Віктора Андрійовича Святелика** (16.08.1947, м. Тульчин – 20.12.2009, там само), педагога, історика, краєзнавця, перекладача, відомого тульчинського екскурсовода. Досліджував історію м. Тульчин та родовід графів Потоцьких.

17 120 років тому народився **Дмитро Пилипович Заянчківський (Зайнчківський)** (17.08.1902, с. Стадниця, тепер Білоцерків. р-ну Київ. обл. – осінь 1943, під Києвом), український педагог, літератор. Його життя та діяльність пов'язані з Поділлям.

20 125 років від дня народження **Леоніда Марковича Мосендза** (20.08.1897, м. Могилів-Подільський – 13.10.1948, м. Бльонау, Швейцарія), поета, прозаїка, перекладача, літературного критика, доктора хімії (1931). Закінчив Вінницьку учительську семінарію (1916). Учителював у Гнівані (нині Вінниц. р-ну). У 20-х рр. емігрував до Польщі, згодом переїхав до Чехословаччини, потім – до Швейцарії.

22 100 років від дня народження **Владлена Олексійовича Сулова** (22.08.1922, м. Вінниця – 06.09.1981, м. Київ), українського прозаїка. Учасник Другої світової війни. Член СПУ (1972).

23 75 років тому народився **Сергій Леонідович Калитко** (23.08.1947, м. Калинівка), історик, кандидат історичних наук (1980), відмінник освіти України. Член НСКУ, дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті та Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині. Від 1973 р. працював у Вінницькому державному педагогічному інституті (тепер ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського).

24 125 років від дня народження **Олександра Сидоровича Пироговського** (24.08.1897, м. Гайсин – 06.11.1943, м. Київ), Героя Радянського Союзу. Під час Другої світової війни був одним із керівників антифашистського підпілля в Києві.

- 100 років від дня народження **Михайла Миколайовича Потупейка** (24.08.1922, с. Мліїв Черкас. р-ну Черкас. обл. – 24.09.2007, м. Львів), українського письменника, літературознавця, кандидата філологічних наук (1966). Багато років жив і працював у Вінниці. Член НСПУ (1996).

- 55 років тому народився **Ігор Дмитрович Івасюк** (24.08.1967, м. Вінниця), кандидат технічних наук, заслужений працівник освіти України (2009), заступник голови Вінницької обласної Ради (з січня 2018 р.). З квітня 2005 р. – начальник управління освіти і науки Вінницької облдержадміністрації. З серпня 2014 р. – заступник голови ОДА – директор Департаменту освіти і науки Вінницької облдержадміністрації. У 2003 р. став переможцем загальноміського конкурсу «Вінничанин року» в номінації «Освітянин року». Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (2017). Автор понад тридцяти опублікованих в Україні та за кордоном наукових праць, чотирьох наукових монографій, навчального посібника для студентів закладів вищої освіти, має патент на винахід.

29 100 років від дня народження **Сергія Трохимовича Васюти** (29.08.1922, с. Гордіївка, нині Вінниц. р-ну – 08.09.1943, поблизу с. Тютюрівщина Миргород. р-ну Полтав. обл., похов. у м. Гадяч), військовика, Героя Радянського Союзу (1944, посмертно).

Цього місяця виповнюється:

- 80 років (1942) відтоді, як у Вінниці в період Другої світової війни почала діяти підпільна друкарня «Україна». Її організаторами були Тарас Кузьмін і лейтенант радянської армії Володимир Степанов.

ВЕРЕСЕНЬ

1 100 років від дня народження **Андрія Іларіоновича Крата** (01.09.1922, с. П'ятничани Вінниц. р-ну Вінниц. обл., нині в складі м. Вінниця – 08.01.2001, м. Вінниця), судового медика, судово-медичного експерта, доцента (1965), заслуженого працівника вищої школи УРСР (1984).

- 30 років тому (01.09.1992) відкрито Бершадську ЗОШ № 3, нині Бершадська загальноосвітня школа I–III ступенів № 3.

2 100 років тому народився **Микола Петрович Чайковський** (02.09.1922, с. Тарасівка, нині Жмерин. р-ну – 07.04.2011, м. Тернопіль), географ, еколог, природоохоронець, краєзнавець Західного Поділля, член-кореспондент Української екологічної академії наук. Мав почесне звання «Заслужений природоохоронець України» №1.

3 80 років від дня народження **Івана Максимовича Загороднього** (03.09.1942, с. Савчине Тульчин. р-ну), юриста, генерал-майора, краєзнавця, члена НСКУ. Досліджує історію Поділля періоду Другої світової війни, зокрема ставки Гітлера «Вервольф».

4 130 років від дня народження **Івана Васильовича Липківського** (04.09.1892, м. Липовець, нині смт – 13.07.1937), українського художника, представника художньої школи Михайла Бойчука. Син митрополита Василя Липківського. Репресований. 1 лютого 1958 р. справу закрили за відсутністю складу злочину.

5 65 років від дня народження **Павла Миколайовича Кравченка** (05.09.1957, м. Погребище), українського історика, педагога, кандидата історичних наук (1997), доцента кафедри всесвітньої історії історичного факультету Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, відмінника освіти України (2003), заслуженого працівника освіти України (2019). Член НСЖУ. Член обласної комісії з реабілітації жертв політичних репресій, координаційної ради з питань національно-патріотичного виховання при Вінницькій облдержадміністрації. Голова ГО «Подільська спадщина».

7 120 років тому народився **Іван Олексійович Танкопій** (07.09.1902, смт Ямпіль – 16.03.1943, м. Харків), Герой Радянського Союзу. Відзначився під час боїв за визволення Харкова.

8 125 років від дня народження **Любові Василівни Комарецької** (08.09.1897, с. Ждани Миргород. р-ну Полтав. обл. – 31.05.1987, м. Київ), української актриси, заслуженої артистки УРСР (1951). У 20-х рр. жила і працювала у Вінниці.

9 130 років тому народився **Сергій Степанович Смеречинський** (09.09.1892, с. Велика Мечетня Первомай. р-ну, тепер Миколаїв. обл. – травень 1954 р., с. Зимовне Шебекин. р-ну Белгород. обл., РФ), український мовознавець, філолог, поет, перекладач, архівіст, бібліограф. З 1918 р. мешкав у Вінниці, працював у губернській раді народного господарства, учителював. 1926 р. очолив Кабінет виучування Поділля. Безпідставно репресований та висланий за межі України (1930). Реабілітований 1989 р.

- 110 років тому народився **Михайло Петрович Солоненко** (09.09.1912, с. Станіславчик, нині Жмерин. р-ну – 27.07.1994, м. Жмеринка), педагог, літературознавець, краєзнавець.

- 110 років від дня народження **Федора Юрійовича Маківчука** (09.09.1912, с. Кордишівка, нині Хмільниц. р-ну – 04.12.1988, м. Київ), українського письменника, сатирика, гумориста, члена СП УРСР (1956), заслуженого працівника культури УРСР (1967).

- 75 років тому народився **Георгій Сергійович Ратушняк** (09.09.1947, смт Тростянець), кандидат технічних наук (1975), професор (1992), професор Міжнародної кадрової академії, заслужений працівник освіти України, академік Академії будівництва України, лауреат першої міністерської премії «За досягнення в навчально-виховній та науково-педагогічній роботі», лауреат обласної педагогічної премії, відмінник освіти України.

- 75 років тому (09.09.1947, м. Вінниця) було відкрито Музей-садибу М. І. Пирогова. До його складу увійшли будинок М. І. Пирогова, аптека, родинна церква-некрополь. У 1997 р. музею-садибі надано статус національного.

- 70 років (09.09.1952) з часу заснування Томашпільської районної бібліотеки для дітей. Нині дитяча бібліотека-філія Публічної бібліотеки Томашпільської селищної ради.

12 75 років від дня народження **Богдана Ярославовича Сиваківського** (12.09.1947, с. Пиківець Хмільниц. р-ну), учителя за фахом, викладача ВДПУ ім. М. Коцюбинського, поета, публіциста, перекладача, журналіста, члена НСЖУ (1999).

13 220 років тому народився **Стефан Вітвіцький** (псевдонім – Подолянин) (13.09.1802, с. Янів, нині с. Іванів Хмільниц. р-ну – 15.04.1847, м. Рим), видатний польський письменник, публіцист. Навчався у Вінниці.

- 120 років від дня народження **Йосипа Ароновича Халіфмана** (13.09.1902, м. Могилів-Подільський – 1988, м. Москва), біолога-ентомолога, кандидата біологічних наук, письменника-натураліста. Шкільну освіту здобув у рідному місті, працював у редакції місцевої газети. Член СП СРСР (1960).

14 110 років (14.09.1912) відтоді, як у Вінниці розпочав роботу учительський інститут з трирічним терміном навчання. Постановою Кабінету Міністрів України № 122 від 4 лютого 1998 р. після багатьох змін інститут реорганізовано у Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського IV рівня акредитації.

15 100 років від дня народження **Ярослава Гнатовича Шпорти** (15.09.1922, с. Сальниця, нині Хмільниц. р-ну – 13.11.1956, м. Київ), українського поета, перекладача. Член СПУ (1948).

- 80 років від дня народження **Миколи Микитовича Сарахана** (15.09.1942, с. Чемерпіль Голованів. р-ну Кіровоград. обл. – 25.01.2021, с. Лісова Лисіївка Хмільниц. р-ну), журналіста, байкаря, поета-гумориста, сатирика. Член НСЖУ.

16 90 років від дня народження **В'ячеслава Олександровича Чорного** (16.09.1932, м. Вінниця), онколога, доктора медичних наук (1983), професора (1992), заслуженого діяча науки і техніки України (1995).

17 День народження **Михайла Михайловича Коцюбинського** (17.09.1864, м. Вінниця – 25.04.1913, м. Чернігів), українського письменника-класика, громадського діяча. Дитинство та юність письменника минули в селах і містечках Поділля – Барі, Кукавці, Шаргороді, Станіславчику, Пикові. Закінчив 1880 р. Шаргородське духовне училище, заробляв для себе та рідні репетиторством. У 1891 р. їде в село Лопатинці (нині Жмеринського району), де протягом двох років учив дітей бухгалтера цукроварні. Тут склалися сприятливі умови для літературної праці. Поділля посіло вагоме місце у творчості М. Коцюбинського. Письменник відобразив побут подільських селян у ранніх оповіданнях і повістях «Харитя», «Ялинка», «П'ятизлотник», «На віру» та ін. Він написав етнографічну статтю «Вироби селянок з Поділля на виставці в Чикаго» (1892). З ініціативи Вінницької організації СПУ 1981 р. засновано обласну, а з 1993 р. – Всеукраїнську літературну премію ім. М. Коцюбинського. Щорічно у вересні в літературно-меморіальному музеї письменника у Вінниці проводять Дні М. М. Коцюбинського. Ім'ям письменника названо Вінницький державний педагогічний університет, загальноосвітню школу I-III ступенів № 3 Вінницької міської ради, проспект в обласному центрі, де встановлено пам'ятник видатному земляку.

19 70 років тому народився **Василь Васильович Кухарчук** (19.09.1952, с. Киянівка Жмерин. р-ну), фахівець у галузі експериментальної інформатики, доктор технічних наук (1999), професор Вінницького національного технічного університету.

21 190 років від дня народження **Петра Івановича Ніщинського** (21.09.1832, с. Неменка, тепер Вінниц. р-ну – 10.03.1896, с. Ворошилівка, тепер Вінниц. р-ну), одного з основоположників українського музично-драматичного театру, композитора, поета-перекладача, педагога, громадського діяча, публіциста. Навчався в Київській духовній семінарії, закінчив Афінський університет (філософський і богословський факультети) (1856). Після повернення на батьківщину викладав у навчальних закладах Ананьєва (з 1855, тепер Одеська область), Петербурга (1857–1860), Одеси (1860), Бердянська (1888–1890). У 1875 р. створив на власний текст музичну картину з народного життя «Вечорниці» як вставну сцену до 2-ї дії драми «Назар Стодоля» Т. Шевченка. Широковідомий чоловічий хор з «Вечорниць» – «Закувала та сива зозуля». П. Ніщинський – автор перших перекладів українською мовою творів Софокла й Гомера. Щорічно в Тиврівському (нині Вінницькому) районі відбувається районне пісенне свято та раз на два роки проходить обласне мистецьке свято «Пісенні крила сивої зозулі».

25 120 років від дня народження **Фелікса Болеславовича Якубовського** (25.09.1902, Київ – 25.09.1937, ?), українського критика, літературознавця. Кілька років (кінець 20-х – поч. 30-х) викладав у Вінницькому інституті соціального виховання. Його студентом був М. П. Стельмах.

• 70 років тому народився **Олександр Степанович Ситник** (25.09.1952, с. Будьки Жмерин. р-ну), український історик, археолог, кандидат історичних наук, доктор історичних наук. Досліджує пам'ятки епохи палеоліту Західного Поділля та Подністрів'я.

27 165 років від дня народження **Івана (Іоанна) Омеляновича Шиповича** (27.09.1857, с. Бронниця, нині Могилів-Поділ. р-ну – ? 1936, м. Вінниця), священника, археолога, історика, етнографа, краєзнавця.

28 100 років від дня народження **Олексія Григоровича Луцишина** (28.09.1922, с. Крищинці Тульчин. р-ну – 24.11.2001, м. Вінниця), гончаря, заслуженого майстра народної творчості України (1988), члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України (1992). Творча спадщина митця велика та багатогранна. Був учасником 50 обласних виставок народного мистецтва Вінниччини, музейних свят, різноманітних зустрічей, фестивалів, народознавчих заходів. Крайці його витвори зберігаються у фондах багатьох музеїв, у приватних колекціях України та за кордоном. На правах філії Вінницького обласного художнього музею з 2005 р. у Вінниці створено Музей гончарного мистецтва ім. О. Г. Луцишина, в основі якого – творчий доробок та особисті речі подільського майстра.

29 120 років від дня народження **Юхима Петровича Зорі** (29.09.1902, с. Котюжинці Хмільниц. р-ну – 19.02.1971, м. Київ), українського письменника, перекладача, члена СП УРСР (1935).

Цього місяця виповнюється:

- 660 років з часу (1362) історичної битви на річці Сині Води. Перемога литовсько-руського війська в Синьоводській битві задовго до Куликовської битви 1380 р. підірвала могутність Золотої Орди і поклала початок звільненню східнослов'янських народів від монголо-татарського іга.

- 90 років (1932) відтоді, як для культурного обслуговування населення Вінниці на постійну роботу було залишено Третю пересувну оперу, яка була створена у Вінниці 1928 р. та гастролювала Україною. У вересні 1932 р. цей колектив увійшов до складу Вінницького театрального тресту і став називатися Вінницький обласний театр опери та балету ім. Леніна.

- 80 років тому (1942) виникла Жмеринська підпільна організація «Радянські патріоти». Її очолив підпільний комітет у складі: В. В. Кіняєва (Гордєєва), К. С. Гришина (Костіна), Г. Г. Навроцького, Г. Р. Лідзіна та ін. Особливо активізувала вона свою роботу навесні 1943 р. Організація підготувала та переправила в партизанські загони 56 бійців, а також 7 автоматів, 27 гвинтівок, 12 пістолетів, 150 гранат, 15 тис. патронів. Поблизу станції Жмеринка підпільники пустили під укіс німецький ешелон з вантажем, шість разів псували залізничні колії на підступах до станції, затримуючи цим просування ворожих ешелонів до лінії фронту. У квітні 1943 р. за дорученням комітету К. С. Гришин (колишній газетяр) почав випускати рукописну газету «Червоний партизан». Вийшло всього декілька її номерів, оскільки жмеринські патріоти були арештовані румунською сигуранцією та розстріляні в Тираспольській в'язниці. Вінницька обласна організація НСЖУ заснувала обласну журналістську премію ім. Костянтина Гришина.

ЖОВТЕНЬ

1 90 років від дня народження **Анатолія Івановича Довженка** (01.10.1932, м. Дніпропетровськ, тепер м. Дніпро – 07.01.1991, м. Вінниця), живописця, члена СХУ (1964).

5 220 років тому народився **Маурицій Гославський** (05.10.1802, с. Фрампіль Кам'янець. повіту, тепер с. Косогірка Хмельниц. р-ну Хмельниц. обл. – 17.11.1834, м. Станіслав, тепер м. Івано-Франківськ), польський поет, представник «української школи» в польській літературі, фольклорист, етнограф. Працював приватним учителем у шляхетських родинах у Ямпільському та Брацлавському повітах.

• День народження **Володимира Омеляновича Забаштанського** (05.10.1940, смт Браїлів Жмерин. р-ну – 02.12.2001, м. Київ), поета, перекладача, громадського діяча, лауреата Державної премії України ім. Тараса Шевченка (1986), Міжнародної премії фундації Антоновичів (США, 1997), літературних премій імені В. Булаєнка (1998) та імені В. Свідзінського (2001, посмертно), члена СПУ (1967). У Браїлові, на приміщенні школи, де навчався поет, встановлено меморіальну дошку. 19 жовтня 2008 р. там відкрито Літературно-меморіальний музей. Звідси стартувало щорічне поетичне свято «Браїлівська осінь Володимира Забаштанського», яке традиційно збирає сотні прихильників і шанувальників творчості народного поета-кобзаря. У 2017 р. в Браїлові біля місцевої школи встановили погруддя поета.

7–8 350 років з часу (7–8 жовтня 1672) битви під Немировом під час виправи Собеського проти чамбулів у ході польсько-турецької війни 1672–1676 рр.

8 140 років від дня народження **Івана Федоровича Єрофеєва** (08.10.1882, с. Андрушівка, нині Вінниц. р-ну – 27.11.1953, м. Ворзель Києво-Святошин. р-ну, нині Ірпін. міськради Київ. обл.), письменника, історика, етнографа, літературознавця, фольклориста.

10 120 років тому народився **Кіндрат Альбінович Жуковський** (10.10.1902, с. Дзюньків, нині Вінниц. р-ну – 10.10.1937, похов. у Биківнян. лісі поблизу Києва), петрограф, учений-геолог, кандидат геологічних наук. Репресований як учасник «антирадянської націоналістичної організації». Реабілітований 1956 р.

11 80 років від дня народження **Володимира Олександровича Яворівського** (11.10.1942, с. Теклівка Тульчин. р-ну – 16.04.2021, похов. на Байковому кладовищі), українського письменника, публіциста, відомого політичного та громадського діяча з покоління шістдесятників. Лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1984), народний депутат СРСР (1989–1991), народний депутат України кількох скликань. Один із засновників Народного руху України. Член НСЖУ (1969), НСПУ (1971). Очолював Національну спілку письменників України з жовтня 2001 по листопад 2011 рр.

13 180 років від дня народження **Льва Львовича Влодека** (13.10.1842, м. Липовець, нині смт – після 1913), українського архітектора часів Російської імперії.

• 85 років від дня народження **Дмитра Васильовича Малакова** (13.10.1937, м. Київ – 09.01.2019, м. Київ), музейника, пам'яткоохоронця, краєзнавця. Автор низки праць, присвячених вивченню історичного минулого Вінниччини.

17 165 років тому народилася **Марія Григорівна Щербатова** (уродж. Строганова) (17.10.1857, м. Санкт-Петербург – 20.01.1920, м. Немирів) з роду Потоцьких,

меценатка, громадський діяч, підприємниця, остання володарка м. Немирів, яка залишила великий слід у його історії. Зокрема, з її ім'ям пов'язана найкрасивіша архітектурна пам'ятка Немирова, яка досі називається «Палац княгині Щербатової», Немирівський парк. Трагічно загинула від рук більшовиків.

19 120 років від дня народження **Олексія Пилиповича Каневського** (19.10.1902, с. Андрушівка, нині Вінниц. р-ну – 1998, м. Київ), економіста, кандидата сільськогосподарських наук (1946), доктора економічних наук (1968), професора (1969), члена-кореспондента Української академії сільськогосподарських наук (1959–1962).

20 120 років тому народився **Микита Андрійович Москальчук** (20.10.1902, с. Очеретня Вінниц. р-ну – 14.11.1943, похов. у с. Паволоч Попільнян. р-ну Житомир. обл.), Герой Радянського Союзу. Відзначився в боях за звільнення населених пунктів Київської та Житомирської областей.

25 110 років тому народився **Мирон Якович Меджибожський** (25.10.1912, смт Муровані Курилівці – 1993, м. Маріуполь), український радянський учений зі світовим ім'ям у галузі фізичної хімії сталеплавильних процесів, теорії і практики мартенівського і киснево-конвертерного виробництва сталі, доктор технічних наук (1961), професор (1963). Лауреат Державної премії УРСР (1978).

- 60 років від дня народження **Марії Іванівни Покидько** (25.10.1962, м. Вінниця), хірурга, доцента (1999), доктора медичних наук (2003), професора (2006), заслуженого винахідника України (1987). Автор численних наукових праць, у т. ч. кількох монографій, патентів, раціоналізаторських пропозицій. Член апробаційної ради з хірургічних дисциплін Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.

26 80 років від дня народження **Григора Павловича Мовчанюка** (26.10.1942, с. Чеснівка Хмільниц. р-ну – 12.05.2018, м. Вінниця), поета, ученого-літературознавця, перекладача. Член НСПУ з 1985 р.

29 80 років від дня народження **Михайла Микитовича Ястремського** (29.10.1942, м. Вінниця), голови Вінницької міської громадської організації «Союз Чорнобиль України». Учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, дослідник участі вінничан-ліквідаторів у Чорнобильській трагедії. У співавторстві з В. Соколом і М. Лацісом видав кілька книг цієї тематики. Брав участь у створенні музею УМВС «Мій край – Поділля». Член НСЖУ.

30 60 років від дня народження **Олександра Івановича Криворучка** (30.10.1962, смт Тростянець, нині Вінниц. р-ну), історика, краєзнавця, кандидата історичних наук, доцента кафедри історії України ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського.

Цього місяця виповнюється:

- 85 років (1937) з часу заснування Вінницького академічного обласного театру ляльок (ВАОТЛ).

- 35 років (1987) відтоді, як відповідно до постанови № 328 Ради Міністрів УРСР від Вінницького обласного краєзнавчого музею виокремився художній відділ, нині Вінницький обласний художній музей. Його постійну експозицію було відкрито у 1993 р., у 2004 р. її оновлено. Фонд нараховує майже 10 тис. предметів. У музеї створено «Салон

мистецтв», який поєднує живопис і графіку з музикою та словом. На правах його філії з 2005 р. працює Музей гончарного мистецтва ім. О. Г. Луцишина (Вінниця, вул. Кожедуба, 11) на території садиби заслуженого майстра народної творчості України Олексія Григоровича Луцишина.

ЛИСТОПАД

3 100 років від дня народження **Василя Семеновича Колодія** (03.11.1922, с. Куманівці Хмельницьк. р-ну – 07.02.1992, м. Львів), українського поета, автора 16 поетичних збірок, перекладача. Учасник Другої світової війни. Член СПУ (1962).

7 75 років тому народився **Михайло Васильович Миронюк** (07.11.1947, с. Кам'яногірка Жмерин. р-ну), учений у галузі математичних наук, кандидат педагогічних наук (1994), доцент (2000). Від грудня 1977 р. працював у Вінницькому державному педагогічному інституті, нині Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського.

8 120 років від дня народження **Дмитра Євменовича Балацького** (08.11.1902, м. Гайсин – 15.03.1981, м. Полтава), українського хорового диригента. Заснував у м. Гайсин хорову капелу «Зірка». Автор пісні «Розпрягайте, хлопці, коні».

- 95 років (08.11.1927, м. Вінниця) з часу заснування Вінницького літературно-меморіального музею Михайла Михайловича Коцюбинського.

- 75 років від дня народження **Дмитра Ілліча Заболотного** (08.11.1947, с. Мазурівка Тульчин. р-ну), ученого в галузі оториноларингології, імунології, алергології, доктора медичних наук (1987), професора (1991), академіка НАМН України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, заслуженого діяча науки і техніки України (1997).

9 125 років від дня народження **Якова Дем'яновича Качури** (09.11.1897, с. Юрківка, нині Тульчин. р-ну – жовтень 1943, м. Донецьк), українського прозаїка. Учасник Першої світової війни. Член СПУ.

10 80 років тому народився **Володимир Костянтинович Ваховський** (10.11.1942, м. Вінниця – 27.02.2013, там само), за фахом будівельник, державний діяч, заступник голови Вінницької облдержадміністрації (1996–2000), міський голова Вінниці (2000–2002). З січня 2003 р. – начальник ДП «Вінницька обласна служба Укрінвестекспертизи». Заслужений будівельник України. Почесний громадянин м. Вінниця.

12 90 років тому народилася **Інна Семенівна Мілякова** (12.11.1932, м. Харків – 07.04.2005, м. Вінниця), педагог. Закінчила Вінницький педагогічний інститут. Вчителювала у школах м. Вінниця. Заслужений учитель України. Відмінник народної освіти.

15 75 років тому народився **Анатолій Іванович Ярмоленко** (15.11.1947, м. Козятин), співак, керівник білоруського вокально-інструментального ансамблю «Сябри», народний артист Білорусі.

16 75 років тому народився **Володимир Петрович Прилипко** (16.11.1947, с. Краскіно Хасан. р-ну Примор. краю, РФ – 21.08.2004, с. Ялтушків Жмерин. р-ну), археолог, краєзнавець, літератор. Лауреат Подільської літературно-мистецької премії «Кришталева вишня» (1996), Всеукраїнської літературної премії ім. Михайла Коцюбинського (2003). Член СПУ з 1997 р.

18 75 років від дня народження **Ніни Степанівни Марковської** (18.11.1947, м. Одеса), доктора медичних наук (1994), заслуженого працівника охорони здоров'я України (1997). Закінчила Вінницький медичний інститут (Вінницький державний медичний інститут ім. М. І. Пирогова (1972)). Протягом 1972–1979 рр. – лікар Корделівської дільничної лікарні Калинівського району (нині Хмільниц. р-н) на Вінниччині, Вінницької обласної психіатричної лікарні, у 1979–1994 рр. – асистент, завідувач кафедри наркології, психіатрії та психотерапії факультету удосконалення лікарів Вінницького державного медичного інституту. Упродовж 1994–2002 рр. – народний депутат України 2-го і 3-го скликань.

20 100 років тому народився **Вадим Клавдійович Олійник** (20.11.1922, с. Велика Клітенка, нині Клітенка Хмільниц. р-ну – 05.04.1944, загинув у с. Дубове Ковел. р-ну Волин. обл., похований у м. Ковель), Герой Радянського Союзу. Відзначився в боях за звільнення Правобережної України.

21 120 років тому народився **Віктор Гордійович Пивовар** (21.11.1902, с. Борівка Могилів-Поділ. р-ну – 14.01.1945, Словаччина, похований у населеному пункті Гарадна), Герой Радянського Союзу. Відзначився в боях за визволення Чехословаччини.

- *День народження **Володимира Максимовича Перепелюка** (21.11.1910, с. Боршиківці Хмельниц. обл. – 03.07.2000, смт Вороновиця Вінниц. р-ну), українського сценічного кобзаря, бандуриста, фольклориста. Працював завідувачем бібліотекою Вороновицького сільськогосподарського технікуму. 26 років був солістом-бандуристом Державного хору під керуванням Григорія Верьовки. Вийшовши в 70-х рр. на пенсію, працював лісником у Вороновицькому лісництві Вінницького району. У Музеї історії авіації та космонавтики України в приміщенні палацу Грохольських-Можайських (смт Вороновиця) у 2000 р. було відкрито кімнату-музей В. Перепелюка. Традиційно раз на два роки проводиться обласне свято кобзарського мистецтва «Струни вічності». Кожні 5 років під такою ж назвою відбувається Всеукраїнський фестиваль.*

- *Дев'ята річниця (21.11.2013) початку Революції гідності в Україні. Відповідно до Указу Президента України щорічно 21 листопада відзначається День Гідності та Свободи. Він був встановлений з метою утвердження в Україні ідеалів свободи і демократії, збереження та донесення до сучасного і майбутніх поколінь об'єктивної інформації про доленосні події в Україні початку XXI століття, а також віддання належної шани патріотизму й мужності громадян, які восени 2004 р. та в листопаді 2013 р. – лютому 2014 р. постали на захист демократичних цінностей, прав і свобод людини і громадянина, національних інтересів нашої держави та її європейського вибору. Понад 100 наших співвітчизників віддали за це свої життя. На Вінниччині є три Герої Небесної Сотні – В. О. Брезденюк (17.06.1963–18.02.2014), Л. П. Полянський (24.10.1975–20.02.2014), М. М. Шимко (21.10.1979–20.02.2014).*

22 100 років тому народилася **Любов Леонтіївна Громашевська** (22.11.1922, с. Шендерівка, нині Могилів-Поділ. р-ну – 21.04.2009, м. Київ), учений-біохімік, доктор медичних наук (1961), професор (1963), заслужений діяч науки УРСР (1983), лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1987).

23 130 років тому народився **Іван Софронівч Хоменко** (23.11.1892, м. Вінниця – 10.04.1981, о. Капрі, Італія), біблієзнавець, священник Української греко-католицької церкви, перекладач. Здійснив третій повний (римський) переклад Біблії українською мовою.

- День народження **Родіона Андрійовича Скалецького** (23.11.1899, с. Михайлівка, нині Гайсин. р-ну – 22.03.1984, м. Київ), українського композитора, хорового диригента, послідовника М. Леонтовича, фольклориста. Викладав українську мову та співи в кооперативному та педагогічному технікумах Тульчина, в Ольгопільській школі. Відродив засновану М. Леонтовичем народну хорову капелу в Тульчині, очолював її в 1926–1932 рр., був організатором і керівником численних хорів. У повоєнний період тривалий час працював у Вінницькому інституті вдосконалення вчителів, школі № 3 ім. М. Коцюбинського, керував секцією самодіяльних композиторів в обласному Будинку народної творчості. Усього ж з уст народу він записав на Вінниччині 320 пісень, серед них 146 – весільні. У 20–30-х рр. записав текст і музику весілля в рідному селі. У Вінниці ім'ям Р. Скалецького названо вулицю, на якій тривалий час жив композитор.

- 100 років тому народився **Кузьма Петрович Дерепка** (23.11.1922, с. Плахо-Петрівка, нині Сватів. р-ну Луган. обл. – 01.04.2016, м. Вінниця), лікар-отоларинголог, доктор медичних наук (1968), професор (1968).

27 70 років тому народився **Володимир Андрійович Тимошенко** (27.11.1952, с. Конатківці Жмерин. р-ну), український правоохоронець, державний діяч, учений. Професор (2004), доктор юридичних наук (2006), генерал-лейтенант (2005). Державний службовець 1-го рангу.

28 90 років від дня народження **Зої Зосимівни Черної** (28.11.1932, с. Стіна Тульчин. р-ну – 2019), фольклористки, етнографа, краєзнавця, організатора фольклорно-етнографічного ансамблю «Русава» с. Стіна Тульчинського району.

- 75 років від дня народження **Володимира Ізяславовича Півторака** (28.11.1952, с. Дружне Хмільниц. р-ну), доцента (1994), доктора медичних наук (1999), професора (2002), академіка Міжнародної академії інтегративної антропології, академіка Академії медико-технічних наук України. Автор близько 250 наукових праць, 2 підручників, 3 навчальних посібників. Запропонував нові способи хірургічних втручань, нові хірургічні прилади та інструменти, які підтверджені 40 авторськими свідоцтвами та патентами на винаходи.

Цього місяця виповнюється:

- 95 років (1927) з часу заснування Вінницької міської бібліотеки для дітей та юнацтва, до 2021 року – обласна бібліотека для дітей ім. І. Я. Франка.

- 55 років тому (1967) заснований меморіальний Музей фольклору Г. Т. Танцюри в м. Гайсин

ГРУДЕНЬ

2 100 років від дня народження **Генріха Станіславовича Кульчицького** (02.12.1922, м. Козятин, нині Вінниц. обл. – 08.01.2009, Київ), архітектора, заслуженого архітектора УРСР (1985). Почесний член Української академії архітектури (1994). Лауреат Державної премії СРСР у галузі літератури, мистецтва і архітектури (1985). Учасник Другої світової війни.

5–6 90 років тому (1932) відбувся I обласний з'їзд винахідників Вінниччини, в якому взяли участь понад 60 делегатів.

12 100 років тому народився **Андрій Романович Дудник** (12.12.1922, с. Лозова Жмерин. р-ну – 01.06.1987, там само), військовик, повний кавалер ордена Слави (1944, двічі 1945).

13 145 років від дня народження **Миколи Дмитровича Леонтовича** (13.12.1877, с. Монастирок, нині Вінниц. р-ну – 23.01.1921, с. Марківка, нині Гайсин. р-ну), *всесвітньо відомого композитора, хорового диригента, педагога, фольклориста, музично-громадського діяча. Здобувши освіту, працював учителем музики та арифметики в Чуківській школі (Вінницький р-н), викладав хоровий спів у Тиврівському духовному училищі, церковно-вчительській школі у Вінниці. З 1908 по 1919 рр. Леонтович викладав співи в Тульчинському єпархіальному училищі. М. Д. Леонтович – творець класичних зразків української хорової музики, автор численних обробок українських народних пісень, оригінальних творів. Загалом у його доробку близько 200 народних хорових творів. Леонтович став одним із найчастіше виконуваних українських композиторів у світі завдяки його «Щедрику». Ця мелодія всесвітньо відома і є символом Різдва як для України, так і для мешканців багатьох країн світу під назвою «Carol of the Bells». Після його смерті в 1922 р. на Поділлі було засновано філію Музичного товариства імені Леонтовича, його ім'ям називалася Вінницька хорова капела. У м. Тульчин композитору за проектом скульптора Г. Н. Кальченко та архітектора А. Ф. Ігнатенка споруджено пам'ятник. Його ім'я має Вінницький фаховий коледж мистецтв. У грудні 1977 р. до 100-ліття від дня народження Миколи Дмитровича Леонтовича було відкрито музей у с. Марківка Теплицького району, де він трагічно загинув і був похований. Нині це – філія Вінницького обласного краєзнавчого музею. У серпні 2016 року відкрили осучаснений музей та меморіал у пам'ять про видатного земляка. Також у Вінниці запроваджено мистецький проєкт – фестиваль хорової музики «Асамблеї Леонтовича». Щорічно в грудні проводяться традиційні вечорниці у музеї-квартирі М. Леонтовича в Тульчині. Його ім'я занесено ЮНЕСКО до списку славетних людей світу.*

• 85 років від дня народження **Андрія Йосиповича Лучка** (13.12.1937, с. Малі Низгірці Житомир. обл. – 02.02.2009, м. Вінниця), фахівця бібліотечної справи, заслуженого працівника культури УРСР (1987), директора Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва (1974–1999).

14 100 років тому народився **Андрій Григорович Цимбалюк** (14.12.1922, с. Багринівці Вінниц. р-ну – 03.10.1943, с. Григорівка Черкас. обл.), Герой Радянського Союзу. Відзначився в боях за Дніпро.

• 90 років тому народився **Наум Семенович Калиновський** (14.12.1932, м. Вінниця – 09.05.2011, Німеччина), музикант, скрипаль, засновник музичної династії Калиновських, заслужений артист України. Від 1953 р. – викладач Вінницької музичної

школи, від 1958 р. – училища культури і мистецтв. Водночас – артист Вінницької обласної філармонії.

15 80 років від дня народження **Олега Карповича Довбошука** (15.12.1942, с. Брицьке Вінниц. р-ну), живописця, графіка, художника-оформлювача.

17 75 років від дня народження **Миколи Івановича Сметанського** (17.12.1947, с. Сокілець Вінниц. р-ну – 18.12.2013), доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського (1987–2008). Завідував кафедрою соціальної роботи Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». Відмінник освіти України (2002).

18 70 років від дня народження **Лариси Федорівни Колесник** (18.12.1952, с. Ободівка Гайсин. р-ну), письменниці, члена НСПУ (2005).

20 90 років від дня народження **Бориса Олексійовича Зелінського** (20.12.1932, с. Мала Чернявка Житомир. обл. – 01.01.2001, м. Вінниця), лікаря-ендокринолога, доктора медичних наук (1972), професора (1974). Автор 10 монографій, 400 наукових праць.

22 День народження **Насті Андріанівни Присяжнюк** (22.12.1894, м. Погребище – 08.06.1987, там само), української фольклористки, етнографа, краєзнавця, педагога. Закінчила двокласну школу, працювала на цукроварні, потім в Одесі – на цукрозаводі та канатній фабриці. Записувати фольклор почала з 1917 р. У 20-ті роки Н. А. Присяжнюк, маючи зв'язок із Етнографічною комісією та Кабінетом музичної етнографії Академії наук України, розпочала систематичну фольклористичну роботу: записала погребищенське весілля з усіма обрядами і піснями (650 пісень), збирала сотні пісень інших жанрів, працювала на ниві етнографії та краєзнавства. Усе зібране надсилала до Києва. Значну кількість записів подільської фольклористки надруковано в кількох томах серії «Українська народна творчість». Головним підсумком її життя став збірник «Пісні Поділля» (1976). Її записи є також у Державному архіві Вінницької області та обласному краєзнавчому музеї. Щорічно в Вінницькому районі проводиться свято фольклору «Світанки над Россю».

Цього місяця виповнюється:

- 170 років (1852) з часу заснування Жданівського (Хмільниц. р-н) цукрового заводу, нині ТОВ «Цукорагропром» ВП «Жданівський цукровий завод». Один із найстарших цукрових заводів України, які працюють. Його історія веде своє літочислення з грудня 1852 року. Саме тоді, в період бурхливого розвитку цукрової промисловості в Україні, поміщик Олександр Кушельов побудував цукровий завод у селі Війтівці (до недавнього часу село Жданівка Вінницької області, у 2014 році перейменоване на село Війтівці Вінницької області, з 2020 р. входить до Жданівської сільської територіальної громади).

- 120 років (1902) відтоді, як мінеральну воду «Регіна», джерело якої розміщене за три кілометри від с. Житники (Могилів-Поділ. р-ну), на кулінарній виставці у Варшаві порівняли до відомих на той час у Європі мінеральних вод «Аполінарис», «Білінер», «Гісгюблер» й удостоїли Похвального листа відділу прохолодних напоїв. Цілющі якості «Регіни» були виявлені в кінці XIX ст. У 1898 р. почався розлив цієї води безпосередньо на джерелі, а 1961 р. був введений у дію завод з її розливу в смт Муровані

Курилівці. Нині це – ПрАТ «Мурованокуриловецький завод мінеральної води «Регіна», яке входить до складу корпорації «Прем'єр-фінанс». За більш ніж 100-річну історію мінеральна вода неодноразово була відзначена багатьма вітчизняними та міжнародними нагородами.

• 50 років (1972) з часу заснування Вінницької картографічної фабрики, нині ДП «Державна картографічна фабрика». Це відоме в Україні підприємство з виготовлення поліграфічної продукції.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК ЮВІЛЯРІВ 2022 РОКУ

Антонюк М. П. (січень)

Бабак-Рябчинська Ю. П. (січень)

Бабчук Е. А. (травень)
Байдюк М. Д. (лютий)
Байтал В. Д. (квітень)
Балацький Д. Є. (листопад)
Берт'є (Ліфшиць) Д. С. (травень)
Беляєв І. І. (липень)
Бируля (Біруля) О. К. (березень)
Білецький П. М. (січень)
Білінський (Білінський) М. І. (січень)
Блонська С. І. (червень)
Бойко П. А. (червень)
Бондар М. О. (серпень)
Бондар М. П. (лютий)
Борецький Я. Д. (липень)
Брацлавський Н. (2022 року виповнюється)
Брезденюк В. О. (лютий)
Брілінг Г. В. (лютий)
Булат В. А. (червень)
Бурбело М. Й. (лютий)
Бурдейний А. П. (лютий)

Василенко Ф. І. (березень)

Васюта С. Т. (серпень)
Ваховський В. К. (листопад)
Венгер Є. Ф. (квітень)
Веремієнко В. В. (липень)
Верещагін Ф. Г. (травень)
Винокурова Ф. А. (січень)
Вініковецький С. Я. (травень)
Вітвіцький С. (вересень)
Влодек Л. Л. (жовтень)
Воронцов М. О. (квітень)

Гаєвський Г. П. (січень)

Гайжевська Л. О. (травень)
Галицький Г. Д. (2022 року виповнюється)
Гальчевський В. В. (лютий)
Ганжа С. О. (квітень)

Гейден Д. Ф. (серпень)
Гембицький Т. Г. (січень)
Глусь С. К. (серпень)
Гнатюк Н. Ю. (березень)
Головатюк П. Й. (лютий)
Голуб І. О. (квітень)
Гончар О. А. (березень)
Гонько І. П. (квітень)
Горбатюк І. М. (січень)
Гославський М. (жовтень)
Грель І. М. (червень)
Григоренко Грицько
(Судовщикова-Косач О. Є.) (березень)
Григорук А. І. (березень)
Громашевська Л. Л. (листопад)
Грубий Т. О. (травень)
Грузевич В. А. (січень)
Гудзевич А. В. (квітень)
Гулин П. А. (червень)
Гуцало Є. П. (січень)

Гембера Г. Я. (березень)

Давидзон Я. Б. (лютий)
Декан Є. П. (квітень)
Дерепа К. П. (листопад)
Дехтяр І. Я. (березень)
Дзюбко І. С. (липень)
Дмитрук О. М. (лютий)
Довбошук О. К. (грудень)
Довгань К. (К. А.) (2022 року виповнюється)
Довженко А. І. (жовтень)
Долін В. Г. (січень)
Домбровський О. Г. (липень)
Дубовий В. М. (квітень)
Дудник А. Р. (грудень)

Єльцова В. П. (січень)
Єрофеїв І. Ф. (жовтень)

Жуковський К. А. (жовтень)

Забаштанський В. О. (жовтень)
Заболотний Г. М. (січень)
Заболотний Д. І. (листопад)
Завальний М. Я. (січень)
Завальнюк А. Ф. (квітень)
Загородний І. М. (вересень)
Загороднюк Ф. І. (лютий)
Заєць В. К. (лютий)
Заянчківський (Зайнчківський) Д. П. (серпень)
Звірик А. П. (квітень)

Зелінський Б. О. (грудень)
Зеров М. Я. (квітень)
Зінько О. В. (січень)
Зоря Ю. П. (вересень)
Зуїха Явдоха (справж. Я. М. Сивак) (березень)

Йолтуховський М. П. (січень)

Іваницька О. П. (січень)
Іванишин В. П. (березень)
Ігнат'єв М. П. (січень)
Ількун Г. М. (липень)
Інгульський П. М. (липень)
Ірчан М. (справж. А. Д. Баб'юк) (липень)
Іскович-Лотоцький Р. Д. (червень)

Казаков Ю. М. (травень)
Калиновський Н. С. (грудень)
Калитко С. Л. (серпень)
Каневський О. П. (жовтень)
Карабіневич П. С. (січень)
Кароєва Л. Р. (січень)
Качура Я. Д. (листопад)
Керекеш П. В. (червень)
Кир'ян В. І. (березень)
Карпеко В. К. (лютий)
Кирилюк Є. П. (березень)
Кізімова О. Г. (лютий)
Кізлова О. Є. (лютий)
Климчук В. В. (липень)
Коваленко Ю. В. (липень, лютий)
Ковбасюк А. Д. (2022 року виповнюється)
Коган Б. Й. (червень)
Кожухар В. М. (березень)
Козюк В. Є. (травень)
Колесник Л. Ф. (грудень)
Колесник С. П. (лютий)
Колодій В. С. (листопад)
Комарецька Л. В. (вересень)
Комлев О. О. (лютий)
Кондюк Л. В. (серпень)
Коноплицький В. С. (лютий)
Константинович М. В. (серпень)
Копецький Ч. В. (березень)
Копитчук М. Б. (січень)
Коптюх В. В. (серпень)
Коряк В. М. (січень)
Косаківський В. А. (січень)
Костур Л. Ф. (червень)
Коцюбинський М. М. (вересень)
Кочерга А. І. (липень)
Кошиць Т. О. (січень)

Кравченко В. В. (лютий)
Кравченко П. М. (вересень)
Крат А. І. (вересень)
Криворучко О. І. (жовтень)
Крижанівська І. В. (лютий)
Кульчицький Г. С. (грудень)
Кухарчук В. В. (вересень)

Лазаренко Н. І. (травень)
Лациба В. П. (березень)
Левицький А. І. (січень)
Легун Ю. В. (травень)
Леонтович М. Д. (грудень)
Лернер Р. Я. (2022 року виповнюється)
Липківський І. В. (вересень)
Липко В. С. (листопад)
Литвиненко-Вольгемут М. І. (лютий)
Ліпінський Т. (січень)
Літинський М.-Н. (2022 року виповнюється)
Луцишин О. Г. (вересень)
Лучко А. Й. (грудень)

Майборода Д. О. (лютий)
Маківчук Ф. Ю. (вересень)
Макклер (Міклер, Маклер) Д. (серпень)
Малаков Д. В. (жовтень)
Мамикіна Л. М. (січень)
Маніленко П. В. (липень)
Маркович О. В. (лютий)
Марковська Н. С. (листопад)
Меджибожський М. Я. (жовтень)
Миколюк В. В. (липень)
Миронюк М. В. (листопад)
Мілякова І. С. (листопад)
Мовчанюк В. П. (березень)
Мовчанюк Г. П. (жовтень)
Могилко К. В. (лютий)
Мороз В. М. (лютий)
Мосендз Л. М. (серпень)
Москаленко К. С. (травень)
Москальчук М. А. (жовтень)

Наконечний В. А. (березень)
Наніїв П. І. (лютий)
Нарушевич М. Ф. (травень)
Нейман Ч. Г. (2022 року виповнюється)
Ніщинський П. І. (вересень)
Новаківський О. Х. (березень)
Новицький С. Т. (березень)

Огієнко І. І. (митрополит Іларіон) (січень)
Олійник В. К. (листопад)

Орда Н. (Наполеон Матеуш Тадеуш Орда) (лютий)

Перебийніс П. М. (червень)

Перепелюк В. М. (листопад)

Пивовар В. Г. (листопад)

Пироговський О. С. (серпень)

Півторак В. І. (листопад)

Пікус Є. М. (лютий)

Плотянський П. Т. (січень)

Покидько М. І. (жовтень)

Полянський Л. П. (лютий)

Порохняк-Гановська Л. А. (травень)

Потупейко М. М. (серпень)

Прагтль (Прахтль) Я. (Йоакім) (2022 року виповнюється)

Прилипко В. П. (листопад)

Присяжнюк Н. А. (грудень)

Псюк С. К. (липень)

Ратушняк Г. С. (вересень)

Романюк І. М. (січень)

Руданський С. В. (січень)

Руденко М. О. (лютий)

Савчук Г. П. (січень)

Савчук М. В. (2022 року виповнюється)

Сарахан М. М. (вересень)

Свитко С. М. (січень)

Святелик В. А. (серпень)

Секретарьов А. М. (січень)

Семенов В. А. (лютий)

Сергета І. В. (квітень)

Сергієнко О. П. (червень)

Сиваківський Б. Я. (вересень)

Ситник О. С. (вересень)

Скалецький Р. А. (листопад)

Смавзюк Л. С. (травень)

Смеречинський С. С. (вересень)

Сметанський М. І. (грудень)

Собко С. С. (лютий)

Соловей В. С. (липень)

Солоненко М. П. (вересень)

Спірідонова Л. М. (квітень)

Стаєцький О. Б. (серпень)

Стельмах М. П. (травень)

Степанківська Г. К. (травень)

Стеценко К. Г. (травень)

Сторожук Б. Г. (березень)

Струкевич О. К. (квітень)

Стус В. С. (січень)

Суслов В. О. (серпень)

Танкопій І. О. (вересень)

Танцюра Г. Т. (червень)

Тарнашинська Л. Б. (березень)
Тимошенко В. А. (листопад)
Тимошенко В. І. (січень)
Тутковський М. А. (лютий)

Федчишин І. А. (червень)

Халіфман Й. А. (вересень)
Хоменко І. С. (листопад)

Цимбалюк А. Г. (грудень)

Чайка Г. В. (квітень)
Чайковський М. П. (вересень)
Чайковський П. І. (травень)
Чесак Г. С. (січень)
Чорна З. З. (листопад)
Чорний В. О. (вересень)
Чулко М. Ф. (травень)

Шевченко Т. Г. (березень)
Шевчук В. Й. (серпень)
Шевчук В. К. (лютий)
Шевчук Ю. Г. (червень)
Шимко М. М. (лютий)
Шипович І. (Іоанн) О. (вересень)
Шпак Т. І. (січень)
Шпорта Я. Г. (вересень)

Щербань П. В. (січень)
Щербатова М. Г. (жовтень)

Юр'єв В. І. (серпень)
Юрченко І. Д. (липень)
Юхименко В. Д. (червень)

Яворівський В. О. (жовтень)
Якубовський Ф. Б. (вересень)
Ямчинська Т. І. (лютий)
Янко Т. Ф. (березень)
Ярмоленко А. І. (листопад)
Ястремський М. М. (жовтень)